
KOHNSTAMM
INSTITUUT

Grip op geoorloofd verzuim

Samenwerkingsverband vo Zuid-Kennemerland

MERLIJN KARSSSEN
DOROTHÉ ELSHOF

RÉGINA PETIT
ROSANNE TROMP

JOANNE LOURENS
CYNTHIA GROFF

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Karssen, M., Petit, R., Lourens, J., Elshof, D., Tromp, R. & Groff, C.

Grip op geoorloofd verzuim.

Samenwerkingsverband vo Zuid-Kennemerland.

Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

(Rapport 1106, projectnummer 40866)

ISBN 978-94-6321-172-7

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:

Kohnstamm Instituut

Bezoekadres: Keizer Karelplein 1, 1185 HL Amstelveen

Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam

Tel.: 020-2141400

www.kohnstamminstituut.nl

© Copyright Kohnstamm Instituut, 2023

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	3
1 Inleiding	7
1.1 Doel van het onderzoek	8
2 Beknopte literatuurstudie	11
2.1 Definitie geoorloofd verzuim	11
2.2 Effecten van verzuim	14
2.3 Geoorloofd verzuim tegengaan	15
3 Opzet en methode	23
4 Verzuimdata van de scholen	27
4.1 Resultaten	27
4.2 Verzuimpercentages	36
5 Praktijkvoorbeelden	51
5.1 Portret 1 School 2	53
5.2 Portret 2 School 9	60
5.3 Portret 3 School 25	67
5.4 Portret 4 School 26	73
5.5 Portret 5 School 27	82
6 Conclusie	91
6.1 Deel 1 Verzuimcijfers en -percentages	91
6.2 Deel 2 Hoe kunnen scholen een laag geoorloofd verzuimpercentage bereiken?	93
6.3 Aanbevelingen	96
Referenties	97
Bijlage 1 Kaart Zuid-Kennemerland	101
Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut	103

Voorwoord

De telefoon gaat over. Ik krijg het antwoordapparaat van de school aan de lijn. “Voor het doen van een verzuimmelding, kies 1; ...”. Ik spreek de naam van mijn zoon in, zeg mijn eigen naam, zeg dat hij ziek is en hang weer op. Zo’n telefoontje wordt dagelijks op iedere school ontvangen. Dan weet de school dat ze geen actie hoeft te ondernemen. De leerling is door de eigen ouder ziekgemeld.

Geoorloofd verzuim. Niets aan de hand.

Maar dan: de leerling is één week ziek; en nog een week; de leerling wordt steeds vaker ziekgemeld. Wat is er aan de hand? Belt de mentor? Vraagt de school wat er aan de hand is? Gaat er iemand thuis op bezoek? Vragen de docenten aan de medeleerlingen of die iets weten? En wanneer denkt er iemand: dit is niet goed? Wat is hier aan de hand?

Van de thuiszitters in onze regio zijn de meeste leerlingen geoorloofd absent. Ziekgemeld door één van hun ouders en uiteindelijk al drie maanden niet op school geweest. Inge Verstraete en Marije de Wit, consultants van het samenwerkingsverband passend voortgezet onderwijs in Zuid-Kennemerland, kwamen dit verhaal in hun werk steeds vaker tegen. Als samenwerkingsverband maakten we verzuimbeleid. We maakten een thuiszittersprotocol. We organiseerden gesprekken met GGD en CJG, met jeugdartsen en schoolcoaches. We spraken met ondersteuningscoördinatoren en mentoren, bezorgd over hun leerlingen. Zo werd het idee geboren hier onderzoek naar te gaan

doen. Wat is er aan de hand? Zijn er patronen te herkennen? Wat kunnen we leren? Het Kohnstamm Instituut nam deze handschoen graag op. Het resultaat van dit onderzoek heeft u nu in handen. Wat een uitzoekklus voor de scholen en voor de onderzoekers. Grip op verzuim, zouden we dat meer kunnen krijgen? We weten immers dat schoolaanwezigheid erg belangrijk is.

Verzuim heeft vele kanten! Leerlingen missen om allerlei redenen best veel lessen. Het was heel veel werk om met alle scholen een goede database op te bouwen. Het onderzoek geeft ook inzicht in andere redenen van lesuitval. Het blijkt dat leerlingen ook veel lessen verzuimen door allerlei andere activiteiten en oorzaken binnen de school, het zogenaamde school-geïnitieerd verzuim.

Ik wil de hoop uitspreken dat dit onderzoek bijdraagt aan het begrijpen van geoorloofd verzuim, aan het opsporen van geoorloofd verzuim en zal helpen de problemen van uitvallers en thuiszitters eerder te herkennen en tot actie over te gaan. School is namelijk niet voor alle leerlingen altijd een veilige of een prettige plaats. Jongeren worden soms echt ziek van school. Actie is geboden, het liefst goed afgestemd tussen jongere, school en ouders. Het laatste woord zal in Nederland nog niet gezegd zijn over thuiszitters. Moge dit initiatief en dit onderzoek bijdragen aan het welbevinden van juist deze groep leerlingen en hun schoolaanwezigheid.

Johan Vermeer
directeur samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland

Samenvatting

In opdracht van Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Zuid-Kennemerland (hierna swv vo Zuid-Kennemerland) heeft het Kohnstamm instituut onderzoek gedaan naar geoorloofd en ongeoorloofd verzuim onder de scholen die onder het samenwerkingsverband vallen. Het onderzoek geeft zicht op hoe het geoorloofd verzuim teruggedrongen kan worden.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Hoe kan het geoorloofde verzuim onder de vo-scholen van swv vo Zuid-Kennemerland worden teruggedrongen naar minder dan vijf procent?

Eerst is er een beknopte literatuurstudie uitgevoerd om zicht te krijgen op welke interventies effectief zijn in het terugdringen van geoorloofd verzuim. Vervolgens is er middels een kwantitatief onderzoek onderzocht in welke mate geoorloofd en ongeoorloofd verzuim plaatsvindt op de scholen en de rol die het verzuim in de eerste maand van het schooljaar speelt bij het verzuim in de rest van het schooljaar. Als laatste is er een verdiepend kwalitatief onderzoek uitgevoerd om inzicht te krijgen in hoe scholen met een laag geoorloofd verzuimpercentage dit bereiken.

Kearney en Graczyk (2014) gebruiken het Response to Intervention Model (RtI) om de mate van verzuim in kaart te brengen. Het model kent een gelaagde aanpak (Tiers) en bij elke

laag hoort een andere aanpak en criteria. De verschillende lagen geven de verdeling weer van het percentage leerlingen met een goede aanwezigheid, ontluikend verzuim en problematisch verzuim. In dit onderzoek passen we het RtI model van Kearney & Graczyk (2014) toe om zicht te krijgen op de mate van geoorloofd verzuim op de scholen in het swv vo Zuid-Kennemerland.

Het doel van het eerste deel van dit onderzoek is inzicht geven in de mate waarin geoorloofd en ongeoorloofd verzuim plaatsvindt op de scholen. Uit het onderzoek blijkt dat geoorloofd verzuim (5,87%) gemiddeld vaker voorkomt dan ongeoorloofd verzuim (0,95%) op de scholen in het swv vo Zuid-Kennemerland. Als we uitgaan van het RtI model van Kearney & Graczyk (2014) dan valt op dat het geoorloofd verzuim op de scholen erg hoog ligt. Gemiddeld is slechts bij 61 procent van de leerlingen sprake van een goede aanwezigheid (minder dan 5% verzuim) en gemiddeld bij 14 procent van de leerlingen is sprake van problematisch verzuim (meer dan 10% verzuim). Het verzuim in de eerste maand van het schooljaar blijkt een goede voorspeller voor het verzuim in de rest van het schooljaar. Dit verband blijkt groter voor geoorloofd verzuim dan voor ongeoorloofd verzuim.

Het doel van het tweede deel is inzicht geven in de mogelijkheden voor het terugdringen van geoorloofd verzuim. Een goede verzuimregistratie en het hebben van een verzuimprocedure zijn van belang, maar opvallend is dat ondanks dat alle scholen in het swv gebruik maken van de handreiking verzuim niet alle scholen dit verzuimbeleid hanteren of zich hiervan bewust zijn als het gaat om geoorloofd verzuim. Daarnaast blijkt een breed ondersteuningsteam en/of een gecombineerde gezamenlijke aanpak van belang waarbij tussen de mentoren, zorgcoördinatoren, ondersteuningscoördinatoren, docenten en externe partijen korte lijntjes bestaan. Aandacht voor professionalisering van docenten is daarbij van belang, denk aan kennis over de thuissituatie van leerlingen en de invloed daarvan

op het gedrag van leerlingen en coaching om vaardigheden aan te leren en vertrouwen te krijgen in het stimuleren van positief gedrag bij de leerlingen. Onmiddellijk actie ondernemen en meerdere bronnen gebruiken voor het maken van een plan van aanpak kan bijdragen aan het verminderen van geoorloofd verzuim. Ook cruciaal is goed contact met leerlingen en ouders. Leerlingen moeten zich gezien en gehoord voelen en er moet al vroegtijdig sprake zijn van contact met ouders. Daarbij is maatwerk en een persoonlijke aanpak van belang. De leerling moet centraal staan. Goed contact is ook van belang om de achterliggende oorzaken van het verzuim te begrijpen, maar kan ook preventief bijdragen aan het signaleren van een vroege manifestatie van dagelijkse symptomen die kunnen leiden tot schoolverzuim. Als laatste noemen scholen factoren die bijdragen aan de aanwezigheid van leerlingen, door bijvoorbeeld het schoolgerelateerd verzuim te beperken, zo min mogelijk tussenuren in het rooster te plannen en leerlingen in de pauze op school te houden.

1 Inleiding

Scholen hebben de wettelijke plicht al het verzuim te registreren. Langdurend ongeoorloofd verzuim, van 16 uur of meer per vier weken, moet gemeld worden via het verzuimloket bij DUO. Hierover is al veel bekend, omdat dit al lang wordt geregistreerd en op de registratie wordt toegezien door de Inspectie van het Onderwijs. Over geoorloofd verzuim daarentegen is weinig bekend. Cijfers over geoorloofd verzuim worden weliswaar in leerlingadministraties van de scholen vastgelegd, maar verdere informatie over geoorloofd verzuim ontbreekt vaak, terwijl het vermoeden bestaat dat geoorloofd verzuim verband houdt met volledig of onvolledig schooluitval.

De regio Zuid-Kennemerland

Het Samenwerkingsverband voortgezet onderwijs Zuid-Kennemerland (hierna swv vo Zuid-Kennemerland) heeft het Kohnstamm instituut gevraagd onderzoek te doen naar het geoorloofd en ongeoorloofd verzuim onder de scholen die onder het samenwerkingsverband vallen. Het swv vo Zuid-Kennemerland is een vereniging van 6 gemeenten, 14 besturen en 31 scholen, die samen onderwijs bieden aan zo'n 20.000 leerlingen. Ongeveer 3 procent van de leerlingen zit op het voortgezet speciaal onderwijs. Van de 31 scholen zijn 8 scholen voor voortgezet speciaal onderwijs en twee scholen voor praktijkgericht onderwijs. De regio Zuid-Kennemerland bestaat uit de gemeenten Haarlemmermeer, Velsen, Haarlem, Zandvoort,

Bloemendaal, Heemstede. De leerlingen in deze regio hebben veelal hoogopgeleide ouders, zijn in Nederland geboren en in de regio is sprake van veel overadvisering.

In de regio Zuid-Kennemerland wordt gewerkt met de handreiking verzuim. De handreiking gaat over zowel geoorloofd als ongeoorloofd verzuim. Deze handreiking is in gezamenlijkheid met swv, gemeente (leerplicht) en jggz/ggd opgesteld. Op alle scholen in het swv wordt gewerkt met deze handreiking.

1.1 Doel van het onderzoek

De opdrachtgever wil door middel van kwantitatief onderzoek inzicht krijgen in de mate waarin geoorloofd en ongeoorloofd verzuim plaatsvindt en in de rol die het verzuim in de eerste maand van het schooljaar speelt bij het verzuim in de rest van het schooljaar. De focus van het onderzoek ligt op het terugdringen van geoorloofd verzuim. We onderzoeken de mate waarin geoorloofd verzuim en ongeoorloofd verzuim plaatsvindt op de scholen in het swv vo Zuid-Kennemerland. Daarnaast onderzoeken we de rol die geoorloofd en ongeoorloofd verzuim in de eerste maand spelen bij verzuim in de rest van het schooljaar op de scholen in het swv vo Zuid-Kennemerland. Met een verdiepend, kwalitatief onderzoek wil de opdrachtgever inzicht krijgen in hoe scholen met een laag percentage verzuim dit bereiken en welke interventies effectief zijn in het terugdringen van geoorloofd verzuim.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Hoe kan het geoorloofde verzuim onder de vo-scholen van swv vo Zuid-Kennemerland worden teruggedrongen naar minder dan vijf procent?

Om deze centrale onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn de volgende vijf deelvragen onderscheiden:

- a. Wat zijn de verzuimcijfers op de scholen uit swv vo Zuid-Kennemerland?
- b. Wat is per school de verhouding tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim?
- c. Is het verzuim in de eerste maand van het schooljaar een voorspeller voor het verzuim in de rest van het schooljaar?
- d. Wat zijn effectieve interventies om geoorloofd verzuim terug te dringen?
- e. Welke good-practices hebben scholen met een totaal verzuim van minder dan vijf procent?

De onderzoeksvragen zijn beantwoord door middel van een beknopte literatuurstudie en een mixed-method design. Met behulp van een beknopt literatuuronderzoek is een definitie van geoorloofd verzuim vastgesteld, is inzicht gekregen in welke effectieve interventies het geoorloofd verzuim kunnen terugdringen en welke sleutelfactoren voor een gezonde schoolgang voor jongeren zorgen. Met behulp van kwantitatief onderzoek geven we inzicht in de mate waarin geoorloofd verzuim en ongeoorloofd verzuim plaatsvindt en in de rol die geoorloofd en ongeoorloofd verzuim in de eerste maand van het schooljaar spelen bij verzuim in de rest van het schooljaar. Door middel van een verdiepend kwalitatief onderzoek geven we inzicht in hoe scholen met een laag percentage verzuim dit bereiken en welke interventies effectief zijn in het terugdringen van geoorloofd verzuim.

In dit rapport beschrijven we de uitkomsten van het onderzoek. In hoofdstuk 2 staan de uitkomsten van de beknopte literatuurstudie. Hoofdstuk 3 beschrijft de opzet en methode van het kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek. Hoofdstuk 4 beschrijft de uitkomsten van het kwantitatieve onderzoek en

hoofdstuk 5 beschrijft de uitkomsten van het kwalitatieve onderzoek. In hoofdstuk 6 vatten we de uitkomsten samen en reflecteren we op de resultaten.

2 Beknopte literatuurstudie

We hebben een beknopte literatuurverkenning uitgevoerd om een definitie van geoorloofd verzuim vast te stellen, zicht te krijgen op effectieve interventies om het geoorloofd verzuim terug te dringen en de sleutelfactoren voor een gezonde schoolgang voor jongeren.

2.1 Definitie geoorloofd verzuim

Geoorloofd verzuim wordt gedefinieerd als het verzuim op basis van vrijstelling van de plicht om naar school te gaan, zoals bij ziekte, religieuze feestdagen, schorsing, huwelijk of begrafenis. Er is bij geoorloofd schoolverzuim sprake van een geldige reden voor de leerling om niet naar school te gaan.

Ziekteverzuim

Ziekteverzuim is verzuim dat door (de ouders van) de leerling wordt gemeld bij school. De melding verloopt volgens een procedure die de school zelf mag bepalen (Birioukov, 2016; de Kroon, Bulthuis, Mulder, Schaafsma, & Anema, 2016).

In Nederland is ziekteverzuim de meest voorkomende vorm van geoorloofd verzuim (de Kroon et al., 2016).

Marktonderzoeksinstituut NIPO heeft aangegeven dat de helft van het verzuim (medisch) ziekteverzuim is. In de eerste twee leerjaren is het ziekteverzuim hoger dan in leerjaar 3 en 4 (NIPO het marktonderzoeksinstituut, 2002). Maar dat kan als dekmantel

fungeren voor ongeoorloofd verzuim, omdat ouders hun kinderen kunnen ziekmelden als 'alternatief' voor ongeoorloofd verzuim. Ziekteverzuim kan ook een signaal zijn van onderliggende problematiek zoals psychosociale problemen (hoofdpijn, astma, ADHD, autisme, angststoornis, depressie), problemen thuis (zieke ouder, trauma/rouw, scheiding) en/of op school (zoals pesten, onbegrip voor klachten, dyslexie, faalangst) (De Kroon, Bulthuis, Mulder, Schaafsma, & Anema, 2016; Vanneste-van Zandvoort, 2014; Roelofs, Kennis, Beurskens, Eimers, 2020). Leerlingen kunnen zich bijvoorbeeld ziekmelden als ze geen steun van hun ouders krijgen, geen vriendenkring op school hebben, de lessen niet op hun niveau liggen of als ze geen goede relatie met hun leraar hebben.

Hoewel scholen verplicht zijn om geoorloofd verzuim bij te houden blijkt uit onderzoek dat ze daar niet allemaal toe in staat zijn. Veel scholen hebben geen specifiek protocol of routes voor het melden en/of vastleggen van ziekteverzuim. Ziekteverzuim dat frequent voorkomt en zorgwekkend is wordt meestal te laat gemeld. Ziekteverzuim is dus niet altijd goed in beeld (Roelofs et al., 2020). Door foutieve registratie, of geen goed begrip van de ziekmeld-procedure en bij minder tot geen consequenties voor langdurig ziekmelden kan het ziekteverzuim door leerlingen blijven voortbestaan (Kearney 2008; Vermeulen et al. 2009 in de Kroon et al., 2016).

Schorsing

Schorsing van een leerling wordt door docenten gebruikt als reactie op wangedrag en disciplinair hulpmiddel om klaslokalen te kunnen beheersen, en ervoor te zorgen dat studenten en docenten zich veilig voelen en beter kunnen leren. Schorsing wordt vooral bij ernstige overtredingen en gewelddadig gedrag als noodzakelijke maatregel gezien. Soms hanteren scholen schorsingen echter ook bij minder ernstige gevallen (Lacoe, & Steinberg, 2019). Schorsing valt in dit onderzoek onder geoorloofd verzuim.

Schoolonthouding en schoolweigering

Soms wordt verzuim ook als geoorloofd gemarkeerd indien de ouders toestemming aan de leerling hebben gegeven en/of op de hoogte zijn van het feit dat de leerling thuisblijft (Keppens, Spruyt, & Dockx, 2019). Dit komt voor bij schoolonthouding en schoolweigering. Schoolonthouding wordt gedefinieerd als verzuim waarbij de ouders weten dat de leerling thuis is, de ouders actief proberen om de leerling thuis te houden of geen enkele poging doen om het kind op school te krijgen. Dit komt vooral door interne factoren zoals angststoornis, verlatingsangst en/of depressie en begint al vanaf de vroege schooljaren (Sewell, 2008 in Park et al., 2015). Schoolweigering vindt plaats als de ouders op de hoogte zijn van het feit dat de leerling thuisblijft maar daarvoor geen toestemming (willen) geven. Hierbij toont de leerling antisociaal gedrag en hebben de ouders actief geprobeerd om de leerling op school te krijgen (Heyne et al. 2019 in Keppens, Spruyt, & Dockx, 2019). Schoolweigering behelst onder andere ook school fobie (Park et al., 2015). Bij schoolweigering is de leerling terughoudend en/of weigert om naar school te gaan. Dit gaat gekoppeld met (tijdelijke) emotionele stress (angst, driftbuien) tegenover aanwezigheid op school. De jongere kan hierdoor later naar school of de les komen, of een aantal dagen, weken of maanden van school missen. De leerling verbergt dit niet voor de ouders.

In dit onderzoek wijken we af van de definitie die in de meeste onderzoeken naar geoorloofd verzuim gehanteerd wordt. In overleg met het swv Zuid-Kennemerland is ervoor gekozen om ziekteverzuim en medische redenen samen te voegen, schorsing te laten vallen onder de categorie straf en schoolweigering en onthouding te laten vallen onder de categorie schoolweigering. Bij schoolweigering en onthouding is er in beide gevallen sprake van emotioneel lijden.

We gaan uit van zes categorieën van geoorloofd verzuim, namelijk:

- Medisch: ziek, bezoek aan dokter, tandarts, fysio, etc.
- School geïnitieerd: ander vak, stage, gesprek in lestijd, interne begeleiding, leerlingbegeleiding, leerplein, leerlingenraad, excursie, EHBO, corvee, buitenschoolse activiteit, peer leader activiteit, in andere les, Top Talent
- Straf: geschorst, uit les gestuurd, time out, rode kaart, interne disciplinaire maatregel, verwijderd uit les
- Privézaken (verlof): bruiloft, begrafenis, religie, rijexamen, gesprek leerplicht
- Pech: Vervoersproblemen met OV of taxi
- Schoolweigering

Scholen hebben voor ongeoorloofd verzuim vaak duidelijke richtlijnen, maar voor geoorloofd verzuim is dit echter niet altijd het geval (Jansen-van der Kamp, 2017). Onder de leerplichtwet wordt ongeoorloofd verzuim meestal streng aangepakt terwijl er bij het aanpakken van geoorloofd verzuim vaak handelingsverlegenheid heerst (Vanneste-van Zandvoort, 2014; Jansen-van der Kamp, 2017).

2.2 Effecten van verzuim

Uit diverse studies blijkt dat verzuim verschillende effecten kan hebben voor leerlingen, zowel in het schooljaar dat een leerling veel afwezig is als in de toekomst. Afwezigheid is een gemiste kans om te leren (Gottfried & Kirksey, 2017). Bij een studie onder docenten in Engeland gaven docenten aan dat zowel geoorloofd als ongeoorloofd verzuim een negatieve impact op de leerlingen heeft, maar zij konden niet aangeven welke van de twee de meest negatieve impact zou hebben. Volgens sommige docenten heeft ook sporadische afwezigheid een effect omdat de leerling ook dan belangrijke informatie mist (Wilson, Malcolm, Edward, & Davidson, 2008).

Als leerlingen niet aanwezig zijn op school, kan dat hun mentale-, socio-economische- en cognitieve ontwikkeling belemmeren (Carroll, 2010; Kearney, 2008; Maynard et al., 2012; Heyne and Sauter, 2013; Gottfried, 2014; Taylor, & Renguet, 2020). Uit de literatuur blijkt dat leerlingen die in een semester veel afwezig zijn, ook het resterende schooljaar veel afwezig zijn (Gottfried, 2017; Taylor, & Renguet, 2020). Leerlingen die veel afwezig zijn op de basisschool hebben een grotere kans op verzuim tijdens de latere schoolloopbaan, op lagere academische prestaties (lagere cijfers), op uitstromen naar een lagere schoolniveau en op schooluitval (Alexander, Entwistle, & Horsey, 1997; Dreyfoos, 1990; Finn, 1993; Gottfried, 2009; Lehr, Sinclair, & Christenson, 2004; Neild & Balfanz, 2006; Schoeneberger, 2012; Caldas, 1993; Roby, 2004; Neild & Balfanz, 2006; Simon, Nylund-Gibson, Gottfried, & Mireles-Rios, 2020).

Ook bij schorsing neemt de academische prestatie van studenten af. Leerlingen die geschorst zijn krijgen immers minder instructietijd en zijn daardoor ook minder voorbereid op hun toetsen. Als studenten geen alternatief onderwijs krijgen tijdens de periode dat ze geschorst zijn, voelen ze zich misschien minder betrokken bij de school waardoor ze ook weer meer afwezig zullen zijn na de schorsing (Lacoe, & Steinberg, 2019). Schorsing correleert met lagere cijfers en het afhaken van school (Marchbanks et al., 2014) en kan mogelijk ook eerder leiden tot delinquentie, misdaad en middelengebruik (American Academy of Pediatrics, 2003).

2.3 Geoorloofd verzuim tegengaan

Uit onderzoek blijkt dat leerlingen zich minder vaak ziekmelden op scholen waar een procedure wordt toegepast (Vanneste et al. 2016 in de Kroon, Bulthuis, Mulder, Schaafsma, & Anema, 2016). Scholen hebben verschillende methoden om gegevens te verzamelen en het verzuim van leerlingen te registreren. Uit de literatuur blijkt echter dat scholen de effectiviteit van deze

procedures niet goed evalueren (Gentle-Genitty, Taylor, & Renguette, 2020). Het is niet verplicht om verzuim minder dan 16 uur binnen een week te melden (Roelofs, Kennis, Beurskens, Eimers, 2020). Een goede aanwezigheidsregistratie kan er wel voor zorgen dat er bij verzuim onmiddellijk actie kan worden ondernomen. Door het gebruik van 'multiple markers' zoals schorsingen, docentendossiers, leerplichtrapporten en dergelijke kan de aan- en afwezigheid van leerlingen worden bijgehouden. Door de aanwezigheid niet alleen per dag maar per halve dag of zelfs per uur te registreren kunnen patronen worden blootgelegd. Zo heeft men effectief inzage in de af- en aanwezigheid van de leerling (Keppens en Spruyt, 2017 in Gentle-Genitty, Taylor, & Renguette, 2020). Bij langdurige ziekte is het van belang dat leerlingen ook bij de jeugdgezondheidszorg worden gemeld, want veel leerlingen melden zich niet bij de huisarts (Kroon, Bulthuis, Mulder, Schaafsma, & Anema, 2016).

Naast de fysieke aanwezigheid van leerlingen is het ook van belang om naar de mentale/cognitieve en sociaal/emotionele aanwezigheid van leerlingen te kijken (Heyne and Sauter, 2013; Kearney, 2008 in Gentle-Genitty, Taylor, & Renguette, 2020). Hierdoor komen mogelijke onderbouwingen van afwezigheid naar voren, wat kan helpen bij het voorkomen ervan. Een combinatie van de gedragsmatige benadering met de mentale gezondheidsbenadering van aanwezigheid/afwezigheid kan helpen bij het signaleren van een vroege manifestatie van dagelijkse symptomen die kunnen leiden tot schoolverzuim (Klerman, 1988 in Gentle-Genitty, Taylor, & Renguette, 2020).

Interventies

Verzuim kan zich al voordoen in de vroege schooljaren. Het is dan van belang om zo vroeg mogelijk interventie in te zetten, zodat het kind daar het meeste profijt van heeft in de toekomst (Balfanz & Byrnes, 2012; Romero & Lee, 2007; Heckman, 2008 in Ansari, & Pianta, 2019). Er bestaan verschillende interventies die bijdragen aan het terugdringen van schoolverzuim, die al een aantal jaren worden ingezet. Een multicomponentenaanpak, vroegtijdige signalering en interventies en strategieën om de schoolstructuur aan te pakken zijn effectief om schoolverzuim te voorkomen.

Interventies in Nederland

Het verminderen van schoolverzuim is een manier om (vroegtijdig) schoolverlaten te voorkomen. Er ontbreekt in Nederland echter een structurele aanpak van schoolverzuim op scholen. Er is weinig onderzoek gedaan naar effectieve interventies in het funderend onderwijs wel is er een onderzoek uitgevoerd naar effectieve interventies in het mbo. Uit onderzoek onder mbo's is gebleken dat studenten het belangrijk vinden dat er op school bij de studieloopbaanbegeleiding (slb) ook ziekteverzuimbegeleiding plaatsvindt. We beschrijven dit onderzoek kort hieronder, omdat het mogelijk aanknopingspunten biedt voor het po en vo. De Poot et al. (2016) deden onderzoek naar de begeleiding door slb'ers bij ziekteverzuim. Ten eerste onderscheidden slb'ers drie vormen van schoolverzuim: ziekte, psychosociale problemen en niet naar school willen gaan. Ten tweede bleken Slb'ers verschillende rollen in te nemen bij de ziekteverzuimbegeleiding:

- Een controlerende rol: controleren of een leerling die zich ziekmeldt inderdaad ziek was. Dit vinden de meeste slb'ers echter moeilijk om zelf te achterhalen.
- Een structurerende rol: duidelijk maken van de regels omtrent ziekteverzuim, de consequenties ervan en zo nodig het regelen van begeleiding bij het zoeken naar mogelijke oplossingen.

- Een empathische rol: coachen en begeleiden van leerlingen vanuit betrokkenheid met de leerling.

Slb'ers namen de verschillende rollen in meer of mindere mate in. Veel slb'ers zochten echter nog naar hun rol in de ziekteverzuimbegeleiding, maar konden wel een aantal capaciteiten voor slb'ers benoemen die van belang zijn voor een goede begeleiding van de leerlingen: goede gespreksvaardigheden, affiniteit door het opbouwen en onderhouden van een vertrouwensverband en goede coachtechnieken. Voor het ontwikkelen van deze capaciteiten is extra scholing nodig.

Ingrado is de vereniging voor leerplicht en Regionale Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC). Ingrado heeft een methode ontwikkeld waarbij alle RMC-consulenten op eenzelfde manier te werk gaan. Deze methode bestaat uit vijf stappen:

- Waarnemen: het probleem signaleren.
- Analyseren: het probleem in beeld brengen en begrijpen.
- Plannen: een plan opstellen om het probleem aan te pakken.
- Handelen: uitvoeren van het plan.
- Evalueren: effecten vergelijken met beoogde resultaten en daaraan conclusies verbinden

Het initiatief Medische Advisering Ziekgemelde Leerling (M@ZL) is ontstaan uit een behoefte van scholen en leerplicht aan meer medische expertise om het ziekteverzuim van leerlingen aan te pakken. In een aantal regio's in Nederland is M@ZL effectief gebleken om ziekteverzuim terug te dringen op middelbare scholen en bij mbo-studenten. Bij M@ZL worden de school, de jeugdgezondheidszorg en de leerplichtambtenaar van de gemeente samen ingezet bij signalen van ziekteverzuim. Zij werken samen naar het vroegtijdig herkennen van de problematiek en het gezamenlijk tot oplossingen komen (Roelofs, Kennis, Beurskens, Eimers, 2020).

Interventies in het buitenland

Bij een pilot onder scholen in Groot-Brittannië hebben onderzoekers vier verschillende interventies ingezet (Hallam, Rhamie, & Shaw, 2006):

- Continuing Professional Development Strand (CPD): hierbij konden docenten met elkaar praten en leren over gedrag van leerlingen en de problemen waar zij tegenaan lopen.
- Social and emotional aspects of Learning (SEAL): hierbij leerde het personeel over de sociaal-emotionele aspecten die effect hebben op hoe de leerlingen leren.
- Schoolverbetering gericht op gedrag: hierbij kreeg het personeel coaching om vaardigheden aan te leren en vertrouwen te krijgen in het stimuleren van positief gedrag bij de leerlingen.
- Small group work: hierbij werden leerlingen die wangedrag vertoonden met het risico op uitsluiting en/of moeilijkheden hadden met socialiseren, of angst om naar school te gaan, in een kleine groep gezet met kinderen zonder problemen.

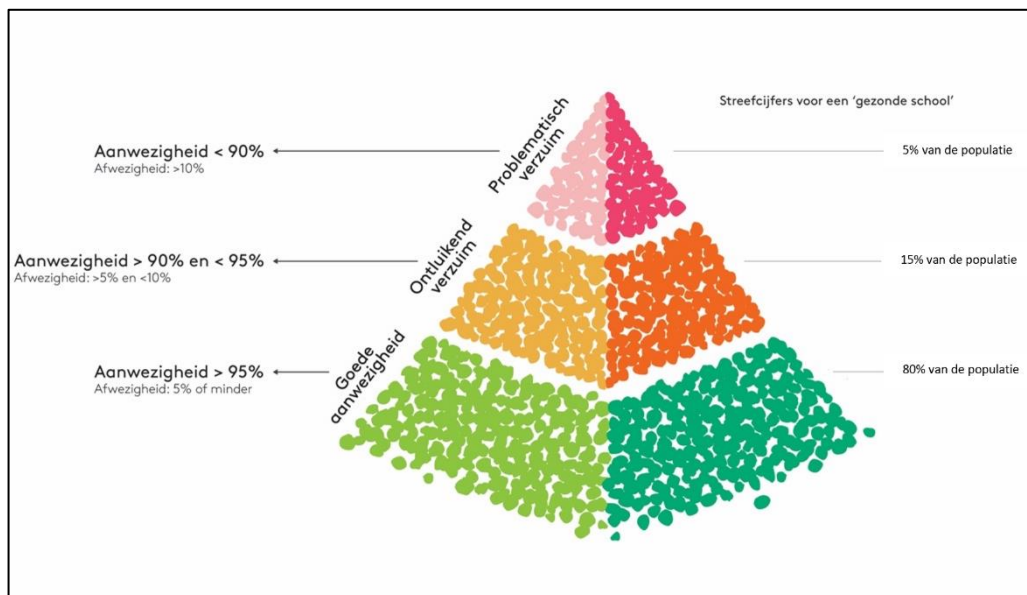
In de pilot werd de effectiviteit van de interventies onderzocht bij de aanpak van de verschillende probleemgebieden op het gebied van leerlinggedrag, waaronder verzuim. Er bleek een statistisch significante vermindering van het geoorloofd verzuim bij de inzet van alle vier interventies op de scholen (Hallam, Rhamie, & Shaw, 2006).

Het Evaluation and Support Program (ESP) wordt als alternatieve interventie gezien voor schorsing en/of arrestatie. Hierbij worden de gemeenschap en ook de school ingezet om jongeren weer meer bij school te betrekken, waarbij gebruik wordt gemaakt van het CORE-systeem gericht op beleefdheid, orde, respect en excellentie (civility, order, respect, and excellence). Deze interventie beoogt schoolverzuim aan te pakken door middel van woedebeheersing(therapie), conflictresolutie, drugsvoorlichting en academische her-betrokkenheid (Gentle-Genitty, Taylor, & Renguette, 2020).

Respons to Intervention

Een aanpak staat en valt met een cultuuromslag in de school met betrekking tot de manier waarop docenten leerlingen in hun klas helpen (Bender en Shores, 2006). In het Respons to Intervention Model wordt van docenten in het algemeen verwacht dat ze leerlingen tegemoetkomen door - samen met de leerling en ouder(s) in kwestie - instructiebenaderingen te ontwikkelen en aan te passen aan de behoeften en omstandigheden van de leerlingen. Kearney en Graczyk (2014) gebruiken het Response to Intervention Model om de mate van verzuim in kaart te brengen (zie figuur 1). Het model kent een gelaagde aanpak (Tiers). Bij elke laag hoort een andere aanpak en criteria. De percentages die aangegeven worden bij de lagen zijn streefgetallen behorend bij een goed functionerend systeem van interventies.

Laag 1 van het model gaat over leerlingen met een goede aanwezigheid op school. De leerlingen in deze laag verzuimen wel eens, maar het verzuim is incidenteel. Het bijbehorende streefgetal is dat er bij minstens 80% van de leerlingen sprake is van minder dan 5% verzuim. In laag 2 gaat het om leerlingen met ontlukkend verzuim. Het verzuim is dan mild, maar opkomend. Het bijbehorende streefgetal is dat bij 15% of minder van de leerlingen sprake is van tussen de 5 en 10% verzuim. Laag 3 gaat over problematisch verzuim. Deze groep leerlingen verzuimt structureel. Het streefgetal voor laag 3 is dat bij 5% of minder van de leerlingen sprake is van meer dan 10% verzuim.

Figuur 1 Response to Intervention Model

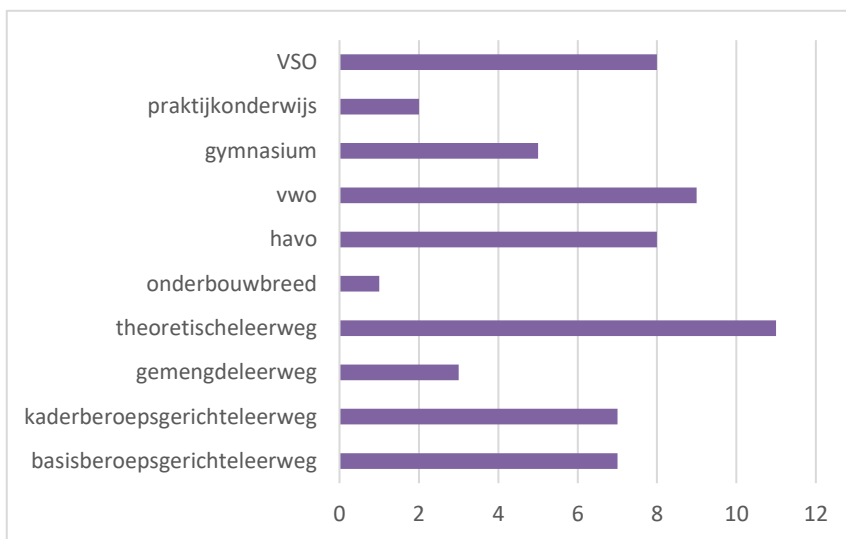
3 Opzet en methode

In dit hoofdstuk beschrijven we de opzet en methode van dit onderzoek. Het onderzoek bestaat uit een kwantitatief deel en een kwalitatief deel. Marije de Wit en Inge Verstraete (beide werkzaam bij het swv Zuid-Kennemerland) hebben intensief meegedacht en meegewerkt in verschillende fases in het onderzoek.

De scholen

Het swv vo Zuid-Kennemerland is een vereniging met 14 besturen en 31 scholen, die samen onderwijs bieden aan zo'n 20.000 leerlingen. Bijlage 1 geeft de 31 scholen op een kaart weer.

Van de 31 scholen zijn twee scholen voor (regulier) praktijkonderwijs, één school voor zowel praktijkonderwijs als regulier onderwijs en acht scholen voor speciaal voortgezet onderwijs. Figuur 2 geeft de verdeling aan van het aanbod van de 31 scholen naar schooltype.

Figuur 2 Verdeling scholen swv vo Zuid-Kennemerland naar aanbod schooltype

Kwantitatief onderzoek

Van bijna alle scholen voor voortgezet (speciaal) onderwijs die vallen onder het swv vo Zuid-Kennemerland zijn de verzuimgegevens van alle leerlingen van het schooljaar 2018-2019 opgevraagd. Drie scholen hebben niet deelgenomen aan het onderzoek. De volgende gegevens zijn opgevraagd:

Type verzuim (geoorloofd of ongeoorloofd), datum verzuim, melder verzuim, reden voor verzuim, gepleegde interventie, betrokkenen bij interventie (mentor, zorgcoördinator, consulent swv, jeugdarts, leerplicht). Hierbij werden ook achtergrondgegevens van de leerlingen verzameld zoals geslacht, schooltype (onderscheiden naar basisberoepsgerichte/ kaderberoeps-gerichte/gemengde/theoretische leerweg, onderbouw breed, havo, vwo, gymnasium, PRO en VSO), leerjaar en LWOO. Om de scholen zo weinig mogelijk te belasten heeft Jeanette van Heijst (data-expert die toegang heeft tot de data van de meeste scholen) de data op een beveiligde manier aangeleverd. De scholen waartoe Jeanette van Heijst geen toegang had hebben

de data zelf bij haar aangeleverd. Het totaal aangeleverde databestand bestond uit 1.526.062 records.

In de beschrijvende analyses is onderscheid gemaakt tussen ongeoorloofd en geoorloofd verzuim en zijn de verzuimcijfers onderverdeeld naar leerjaar, schooltype, geslacht en wel/geen LWO.

Kwalitatief onderzoek

Nadat we alle informatie van de scholen verzameld en verwerkt hadden hebben we onderzocht op welke scholen er sprake is van weinig verzuim¹. Vervolgens hebben we in overleg met de opdrachtgever vijf scholen geselecteerd waarvan een klein percentage van de leerlingpopulatie minder dan 90 procent aanwezig is op school en in totaal meer dan 95% van de leerlingpopulatie aanwezig is. Bij de selectie van scholen hebben we rekening gehouden met het schooltype, de schoolgrootte en de wijk waarin de school staat. Om inzicht te krijgen in hoe scholen met een laag percentage verzuim dit bereiken zijn interviews gehouden met zorgcoördinatoren, mentoren, schoolleiders en verzuimcoördinatoren. In de interviews bespraken we onder andere hoe de scholen de aanwezigheid van leerlingen bevorderen, wie binnen en buiten de school actief betrokken zijn bij geoorloofd verzuim, hoe de oorzaak van geoorloofd verzuim achterhaald wordt en hoe scholen omgaan met geoorloofd verzuim (verzuimprocedure en praktijk). We waren opzoek naar succesfactoren en belemmerende factoren.

Per school zijn de ervaringen en opvattingen van de verschillende groepen respondenten verwerkt in een kort portret. Het portret dient ter inspiratie van andere scholen die het verzuim terug willen dringen. De portretten zijn voorgelegd aan de respondenten, ter verificatie en aanscherping.

1 Kearney, C. A., & Graczyk, P. (2014). A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism. *Child & Youth Care Forum*, 43(1), 1-25.

4 Verzuimdata van de scholen

In dit hoofdstuk bespreken we het verzuim op de scholen uit het swv vo Zuid-Kennemerland. We geven inzicht in de verzuimcijfers (§4.1) en de verzuimpercentages (§4.2). In paragraaf 4.1 onderzoeken we de voorkomende typen van geoorloofd en ongeoorloofd verzuim, de melder van het verzuim en of er een maatregel is getroffen. Ook onderzoeken we of het verzuim in de eerste maand een voorspeller is voor verzuim in de rest van het schooljaar. In paragraaf 4.2 onderzoeken we de verzuimpercentages van alle scholen samen uit het swv vo Zuid-Kennemerland en per school wat betreft totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim, uitgesplitst naar leerjaar, geslacht, schooltype en LWOO.

4.1 Resultaten

Verzuimcijfers

In deze paragraaf onderzoeken we de verzuimcijfers op de scholen uit het swv vo Zuid-Kennemerland. We onderzoeken de voorkomende typen van geoorloofd en ongeoorloofd verzuim, de melder van het verzuim en of er een maatregel is getroffen. Ook onderzoeken we of het verzuim in de eerste maand een voorspeller is voor verzuim in de rest van het schooljaar.

Voorkomende typen verzuim

Op basis van de verzuimgegevens die we hebben ontvangen van de scholen hebben we het verzuim in eerste instantie ingedeeld in ouder geïnitieerd, school gemotiveerd, externe oorzaken en ongeoorloofd verzuim. Vervolgens zijn we uitgekomen op de onderstaande categorieën:

- Medisch: ziek, bezoek aan dokter, tandarts, fysio, etc.
- School geïnitieerd: ander vak, stage, gesprek in lestijd, interne begeleiding, leerlingbegeleiding, leerplein, leerlingenraad, excursie, EHBO, corvee, buitenschoolse activiteit, peer leader activiteit, in andere les, Top Talent
- Straf: geschorst, uit les gestuurd, time out, rode kaart, interne disciplinaire maatregel, verwijderd uit les
- Privézaken (verlof): bruiloft, begrafenis, religie, rijexamen, gesprek leerplicht
- Pech: Vervoersproblemen met OV of taxi
- Schoolweigering
- Spijbelen
- Te laat

De eerste vijf categorieën vallen onder geoorloofd verzuim. De laatste drie categorieën horen bij ongeoorloofd verzuim.

Schoolweigering valt soms ook onder geoorloofd verzuim als een behandelaar of arts aangeeft dat de leerling verminderd belastbaar is voor onderwijs. We zien dat scholen te laat ook als geoorloofd verzuim definiëren. Dat komt bijvoorbeeld doordat een leerling ook daadwerkelijk geoorloofd te laat kan zijn, maar de school dan niet heeft aangegeven waarom de leerling te laat zijn (bijvoorbeeld de achterliggende reden kan zijn: te laat, maar geoorloofd want moest naar de tandarts).

In de tabel hieronder staat de indeling voor het geoorloofd verzuim weergegeven.

Eerste categorie	Tweede categorie	Derde categorie
Ouder geïnitieerd	Medisch	ziek, bezoek aan dokter, tandarts, fysio, etc.
	Privézaken (verlof)	bruiloft, begrafenis, religie, rijexamen, gesprek leerplicht
School gemotiveerd	School geïnitieerd	ander vak, stage, gesprek in lestijd, interne begeleiding, leerlingbegeleiding, leerplein, leerlingenraad, excursie, EHBO, corvee, buitenschoolse activiteit, peer leader activiteit, in andere les, Top Talent
	Straf	geschorst, uit les gestuurd, time out, rode kaart, interne disciplinaire maatregel, verwijderd uit les
Externe oorzaken	Pech	Vervoersproblemen met OV of taxi

In dit onderzoek worden activiteiten die gerelateerd zijn aan de school onder school geïnitieerd verzuim geschaard indien deze activiteiten onder reguliere lessen vallen. School geïnitieerd verzuim wordt vaak niet als verzuim gezien, omdat de leerlingen wel aanwezig zijn op school. Het gaat om momenten waarop leerlingen les hebben volgens hun rooster, maar waarop door school iets anders gepland wordt, zoals een inhaaltoets, trajectbegeleiding of een gesprek met een mentor. De leerling volgt hierdoor niet de les, die andere leerlingen wel krijgen en mist hierdoor een instructiemoment.

In tabel 1 staan de cijfers voor ongeoorloofd/geoorloofd verzuim per type verzuim weergegeven. Opvallend is dat het grootste deel van het totale verzuim geoorloofd verzuim is, namelijk ruim 90%. Spijbelen is de meest voorkomende vorm van ongeoorloofd verzuim (67%) gevolgd door te laat komen (31%) en in veel mindere mate straf (2%). De meest voorkomende vorm van geoorloofd verzuim zijn medische redenen (67%) en de minst

voorkomende vormen van geoorloofd verzuim zijn schoolweigering en te laat komen (2%). Opvallend is ook dat het school geïnitieerd verzuim hoog is (12%).

Tabel 1 Cijfers ongeoorloofd/geoorloofd verzuim per type verzuim

Type verzuim	Ongeoorloofd		Geoorloofd	
	N	%	N	%
Niet beschreven	-	-	156.281	11
Medisch	-	-	914.140	67
School geïnitieerd	-	-	163.408	12
Straf	-	-	33.046	2
Privézaken	-	-	59.614	4
Pech	-	-	1.782	0
Schoolweigering	18	0	24.140	2
Spijbelen	95732	68	-	-
Te laat	44368	32	23.189	2
Totaal	140.118	100	1.373.065	100

In tabel 2 is de bovenstaande tabel uitgesplitst naar reguliere scholen en vso scholen. Zowel bij de reguliere als bij de vso scholen is het type verzuim bij ongeoorloofd verzuim te wijten aan spijbelen en te laat komen. Bij geoorloofd verzuim in het regulier onderwijs is het verzuim in 70 procent van de gevallen medisch en in 12 procent niet beschreven. Bij vso scholen is geoorloofd verzuim in 47 procent van de gevallen door school geïnitieerd en in 33 procent van de gevallen medisch.

Tabel 2 Cijfers ongeoorloofd/geoorloofd verzuim per type verzuim verdeeld over regulier onderwijs (N=22) en scholen voor vso (N=8)

		Ongeoorloofd		Geoorloofd	
	Type verzuim	N	%	N	%
Regulier	Niet beschreven	0	0	145.928	12
	Medisch	0	0	872.952	70
	School geïnitieerd	0	0	103.411	8
	Straf	0	0	26.597	2
	Privézaken	0	0	54.635	4
	Pech	0	0	98	0
	Schoolweigering	10	0	23.728	2
	Spijbelen	84.770	67	0	0
	Te laat	41.991	33	22.461	2
	Totaal	126.771	100	1.249.810	100
vso	Niet beschreven	0	0	10.353	8
	Medisch	0	0	41.188	33
	School geïnitieerd	0	0	59.997	47
	Straf	0	0	6.449	5
	Privézaken	0	0	4.979	4
	Pech	0	0	1.684	1
	Schoolweigering	8	0	412	0
	Spijbelen	10.962	82	0	0
	Te laat	2.377	18	728	1
	Totaal	13.347	100	125.790	100

Melder van verzuim

Tabel 3 geeft een onderverdeling naar type melder weer. Hier is te zien dat in de meerderheid van de gevallen voor zowel ongeoorloofd als geoorloofd verzuim de melder onbekend is (respectievelijk 90% en 83% van de gevallen). Voor geoorloofd verzuim is het verder in 14 procent van de gevallen een familielid of verzorger die de melding van verzuim doorgeeft.

Tabel 3 Cijfers ongeoorloofd/geoorloofd verzuim per type melder

Melder	Ongeoorloofd		Geoorloofd	
	N	%	N	%
Onbekend	128.767	90	1.136.981	83
Familie/verzorger	576	0	193.186	14
Arts/orthopedagoog	0	0	59	0
School	13.139	9	28.626	2
Overig	121	0	10.479	1
Leerling	50	0	3.734	0
Totaal	142.653	100	1.373.065	100

In tabel 4 is de bovenstaande tabel uitgesplitst naar reguliere scholen en scholen voor vso. Als we het onderscheid maken naar vso scholen en de andere scholen zien we ook dat de melder bij zowel ongeoorloofd als geoorloofd verzuim in de overgrote meerderheid van de gevallen onbekend is. Dit betekent dat er in het algemeen niet gedocumenteerd wordt wie de melder is van het verzuim op de scholen.

Tabel 4 Cijfers ongeoorloofd/geoorloofd verzuim per type melder
Verdeeld over regulier onderwijs (N=22) en scholen voor vso (N=8)

		Ongeoorloofd		Geoorloofd	
Melder		N	%	N	%
Regulier	Onbekend	113.091	89	1.026.180	82
	Familie/verzorger	490	0	190.534	15
	Arts/orthopedagoog	0	0	59	0
	School	13.139	10	28.626	2
	Overig	1	0	677	0
	Leerling	50	0	3.734	0
	Totaal	126.771	100	1.249.810	100
vso	Onbekend	13.141	98	113.336	90
	Familie/verzorger	86	1	2.652	2
	Arts/orthopedagoog	0	0	0	0
	School	0	0	0	1
	Overig	120	1	9.802	8
	Leerling	0	0	0	0
	Totaal	13.347	100	125.790	100

Hoe vaak een maatregel bij verzuim

Uit tabel 5 blijkt dat er bij verzuim meestal geen maatregel wordt getroffen door de school. Dat geldt zowel voor ongeoorloofd verzuim (78%) als voor geoorloofd verzuim (91%). Opvallend is dat bij geoorloofd verzuim bijna nooit is aangegeven dat er een maatregel is getroffen.

Tabel 5 Cijfers ongeoorloofd/geoorloofd verzuim per wel/geen maatregel getroffen

Maatregel getroffen	Ongeoorloofd		Geoorloofd	
	N	%	N	%
Ja	15.071	11	1.189	0
Nee	111.442	78	1.246.617	91
Onbekend	16.140	11	125.259	9
Totaal	142.653	100	1.373.065	100

In tabel 6 is de bovenstaande tabel uitgesplitst naar reguliere scholen en scholen voor vso. Het valt op dat bij bijna alle vso scholen onbekend is of er een maatregel is getroffen. Op de reguliere scholen wordt in de meerderheid van de gevallen geen maatregel getroffen (88% bij ongeoorloofd verzuim en 100% bij geoorloofd verzuim).

Tabel 6 Cijfers ongeoorloofd/geoorloofd verzuim per wel/niet maatregel getroffen verdeeld over regulier onderwijs (N=22) en scholen voor vso (N=8)

	Maatregel getroffen	Ongeoorloofd		Geoorloofd	
		N	%	N	%
Regulier	Ja	15.071	12	1.189	0
	Nee	111.442	88	1.245.809	100
	Ontbrekend	258	0	2.812	0
	Totaal	126.771	100	1.249.810	100
vso	Ja	0	0	0	0
	Nee	0	0	808	1
	Ontbrekend	13.347	100	124.982	99
	Totaal	13.347	100	125.790	100

Is het verzuim in de eerste maand voorspeller voor verzuim in de rest van het schooljaar?

Om deze vraag te beantwoorden is gekeken naar de correlatie tussen het verzuim in september en het verzuim in de rest van het schooljaar. Een correlatie tussen 0,1 en 0,3 noemen we laag, tussen 0,3 en 0,6 noemen we matig en een correlatie vanaf 0,6 noemen we hoog. Een correlatie geeft de samenhang weer tussen twee variabelen. In tabel 7 is de samenhang weergegeven tussen het verzuim in september en het verzuim in de rest van het schooljaar, voor het totale verzuim, ongeoorloofd en geoorloofd verzuim. Zowel het ongeoorloofd als geoorloofd verzuim in september correleert significant met het verzuim in de rest van het schooljaar. De samenhang voor het totale verzuim en het geoorloofd verzuim is redelijk hoog. De samenhang tussen het ongeoorloofd verzuim in september en het ongeoorloofd verzuim in de rest van het schooljaar is matig. Bij geoorloofd verzuim zien we een sterkere correlatie tussen het verzuim in september en het verzuim in de resterende maanden van het jaar dan bij ongeoorloofd verzuim. Dit betekent dat voor geoorloofd verzuim het verzuim in september vooral een goede voorspeller is voor het verzuim in de rest van het schooljaar en een minder goede voorspeller voor het ongeoorloofd verzuim. Dus vooral bij geoorloofd verzuim is de mate van verzuim in september een goede voorspeller voor het verzuim in de rest van het schooljaar.

Tabel 7 Correlatie verzuim september en verzuim rest van het schooljaar

	Verzuim September	Ongeoorloofd verzuim September	Geoorloofd verzuim September
Verzuim Oktober t/m Juli	,55**		
Ongeoorloofd verzuim Oktober t/m Juli		,39**	
Geoorloofd verzuim Oktober t/m Juli			,54**

** Significantie van <.01, N=14109

Conclusie Verzuimcijfers

Het grootste deel van het totale verzuim is geoorloofd verzuim, namelijk ruim 90%. Spijbelen is de meest voorkomende vorm van ongeoorloofd verzuim, gevolgd door te laat komen. Dit geldt zowel bij reguliere scholen als voor vso scholen. Geoorloofd verzuim wordt op reguliere scholen vooral veroorzaakt door medische redenen, terwijl dit op vso scholen vooral veroorzaakt wordt door school geïnitieerde activiteiten. School geïnitieerd verzuim wordt vaak niet als verzuim gezien, omdat de leerlingen wel aanwezig zijn op school. Het gaat om momenten waarop leerlingen les hebben volgens hun rooster, maar waarop door school iets anders gepland wordt, zoals een inhaaltoets, trajectbegeleiding of een gesprek met een mentor. De leerling volgt hierdoor niet de les, die andere leerlingen wel krijgen en mist hierdoor een instructiemoment.

De meeste scholen rapporteren niet wie het verzuim meldt. Indien er wel een melder bekend is dan is dit bij het ongeoorloofde verzuim vaak de school zelf en bij geoorloofd verzuim vaak een familielid of verzorger. Ook wordt er meestal geen maatregel getroffen door de scholen bij verzuim. Bij vso scholen is het vaak onbekend of er een maatregel is getroffen. Opvallend is dat bij geoorloofd verzuim bijna nooit is aangegeven dat er een maatregel is getroffen.

Het verzuim in de maand september is een goede voorspeller voor het verzuim in de rest van het schooljaar. Bij geoorloofd verzuim is een sterkere correlatie tussen het verzuim in september met het verzuim in de resterende maanden van het jaar dan bij ongeoorloofd verzuim.

4.2 Verzuimpercentages

In deze paragraaf onderzoeken we de verzuimpercentages van alle scholen samen uit het swv vo Zuid-Kennemerland en per school wat betreft totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim en uitgesplitst naar leerjaar, geslacht, schooltype en LWOO.

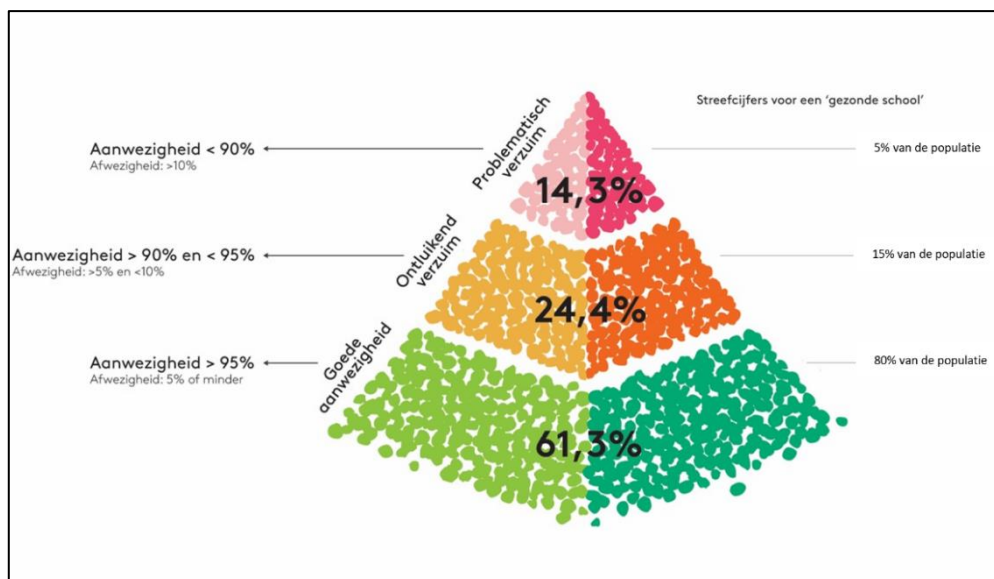
Verzuimpercentages van totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim

Tabel 8 geeft het gemiddelde, minimum en maximum verzuim weer op alle scholen van swv vo Zuid-Kennemerland uitgesplitst naar totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim. Uit de tabel blijkt dat het gemiddelde percentage geoorloofd verzuim (5,87%) hoger is dan het gemiddelde percentage ongeoorloofd verzuim (0,95%).

Tabel 8 Gemiddelde, minimum en maximum percentage totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim (N=31 scholen)

	Gemiddelde	Minimum	Maximum
Percentage totaal verzuim	6,80	4,00	15,67
Percentage geoorloofd verzuim	5,87	3,38	12,08
Percentage ongeoorloofd verzuim	0,95	0,15	3,59

Figuur 3 weergeeft het geoorloofd verzuim in een piramide van drie lagen volgens het Response to Intervention model. De piramide geeft het gemiddelde percentage geoorloofd verzuim weer op de 31 scholen. De onderste laag geeft het aandeel leerlingen weer die meer dan 95 procent aanwezig zijn. De middelste laag geeft het aandeel leerlingen weer die tussen de 90 en 95 procent aanwezig zijn. En de bovenste laag geeft het aandeel leerlingen weer met een aanwezigheid van onder de 90 procent.

Figuur 3 Response to Intervention Model voor gemiddeld geoorloofd verzuim over alle scholen in het swv

Uit de figuur blijkt dat op de scholen in het swv bij 61,3 procent van de leerlingen sprake is van een goede aanwezigheid. Bij 24,4 procent van de leerlingen is sprake van ontluikend verzuim en bij 14,3 procent van de leerlingen is sprake van problematisch verzuim. Dit betekent dat het verzuimpercentage erg hoog ligt en dat voor 14,3 procent van de leerlingen sprake zou moeten zijn van intensieve individuele ondersteuning. Als we deze cijfers vergelijken met het Response to Intervention model van Kearney & Graczyk (2014) dan blijken deze cijfers ook erg hoog. Het model gaat uit van: 1) goede aanwezigheid (aanwezigheid >95%) bij minstens 80 procent van de leerlingen; 2) ontluikend verzuim (aanwezigheid >90% en <95%) bij minder dan 15 procent van de leerlingen; 3) problematisch verzuim (aanwezigheid <90%) bij minder dan 5 procent van de leerlingen. Het is dan dus maar de vraag of de juiste ondersteuning geboden kan worden aan de leerlingen om het verzuim terug te dringen, aangezien het om

een behoorlijke grote groep leerlingen gaat met problematisch verzuim.

Verzuimpercentages per school

Tabel 9 geeft het gemiddelde percentage totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim weer per school. Het valt op dat er grote verschillen zijn tussen de scholen. School 23 heeft bijvoorbeeld het hoogste percentage geoorloofd (12,08%) én ongeoorloofd verzuim (3,59%). School 26 heeft het laagste percentage geoorloofd verzuim (3,38%) en school 6 heeft het laagste percentage ongeoorloofd verzuim (0,15%). Bij school 23 valt op dat er sprake is van een groot verschil tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim (respectievelijk 12,08% en 3,59%), een verschil van 8,49%. Verder heeft school 26 het laagste percentage geoorloofd verzuim, en is het verschil tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim ook het kleinst (verschil van 2,70%).

Tabel 9 Gemiddeld percentage totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim

	Gemiddeld totaal verzuim	Gemiddeld geoorloofd verzuim	Gemiddeld ongeoorloofd verzuim
School 1	6,38	6,03	0,35
School 2	4,29	3,90	0,39
School 3	4,60	4,17	0,43
School 4	5,05	5,05	-
School 5	4,30	4,11	0,19
School 6	4,00	3,85	0,15
School 7	5,78	5,46	0,32
School 8	8,64	7,29	1,35
School 9	5,70	4,88	0,82
School 10	6,94	6,30	0,64
School 11	13,06	10,15	2,91
School 12	4,45	4,13	0,33
School 13	5,18	4,73	0,45
School 14	9,51	7,82	1,69
School 15	6,54	6,07	0,47
School 16	6,91	6,60	0,31
School 17	7,69	6,48	1,21
School 18	5,01	4,76	0,24
School 19	5,53	5,01	0,52
School 20	9,77	8,64	1,13
School 21	6,34	5,02	1,32
School 22	6,17	5,69	0,48
School 23	15,67	12,08	3,59
School 24	6,91	6,21	0,70
School 25	4,70	4,28	0,42
School 26	4,07	3,38	0,68
School 27	5,61	4,45	1,15
School 28	7,86	5,79	2,06
School 29	7,01	6,09	0,93
School 30	10,12	7,62	2,50
School 31	6,85	6,06	0,79

Naast de gemiddelde verzuimpercentages per school zijn we ook geïnteresseerd in de verdeling van het geoorloofd verzuim in de drie lagen van het Response to Intervention model. Dit geeft bijvoorbeeld weer bij hoeveel procent van de leerlingen op een

school er sprake is van problematisch verzuim (zie bladzijde 18 voor uitleg over het RtI model). Tabel 10 geeft deze verdeling weer.

Tabel 10 Verdeling geoorloofd verzuim in drie lagen van het RtI model, per school

	Percentage leerlingen met goede aanwezigheid	Percentage leerlingen met ontluikend verzuim	Percentage leerlingen met problematisch verzuim
School 1	53,17	31,65	15,18
School 2	74,44	19,47	6,09
School 3	72,67	22,83	4,50
School 4	68,75	12,50	18,75
School 5	77,48	11,71	10,81
School 6	78,22	13,86	7,92
School 7	61,31	26,39	12,30
School 8	41,37	37,59	21,04
School 9	59,12	35,47	5,41
School 10	66,67	17,28	16,05
School 11	52,63	23,68	23,68
School 12	71,44	22,52	6,04
School 13	67,87	23,40	8,73
School 14	47,66	31,61	20,74
School 15	55,49	32,00	12,51
School 16	61,69	20,78	17,53
School 17	54,15	26,77	19,08
School 18	64,27	27,44	8,29
School 19	67,48	23,79	8,74
School 20	43,15	29,88	26,97
School 21	63,70	25,68	10,62
School 22	56,65	28,76	14,59
School 23	37,74	16,98	45,28
School 24	51,03	33,52	15,45
School 25	72,49	20,59	6,92
School 26	79,45	13,77	6,78
School 27	67,42	22,47	10,11
School 28	60,87	23,19	15,94
School 29	59,74	27,27	12,99
School 30	51,71	25,68	22,60
School 31	60,68	27,18	12,14

Uit tabel 10 blijkt dat school 26 het hoogste percentage leerlingen heeft met een goede aanwezigheid (79,45%). School 23 heeft het laagste percentage, namelijk 37,74 procent van de leerlingpopulatie heeft een goede aanwezigheid. Geen van de scholen heeft een percentage van minstens 80 procent (streefgetal voor goede aanwezigheid).

Als we kijken naar het percentage leerlingen met ontluikend verzuim dan zien we dat school 8 het hoogste percentage leerlingen heeft (37,59%) en school 5 het laagste percentage (11,71%). Op vier scholen is het percentage lager dan 15 procent (streefgetal voor ontluikend verzuim).

Wat betreft het problematisch verzuim zien we dat school 23 het hoogste percentage leerlingen heeft (45,28%) en school 3 het laagste (4,50%). Slechts op één school is het percentage problematisch verzuim lager dan 5 procent (streefgetal problematisch verzuim), namelijk op school 3.

Verzuimpercentages uitgesplitst naar leerjaar

Tabel 11 geeft het gemiddelde, minimum en maximum percentage verzuim per leerjaar weer. Het hoogste gemiddelde totaal verzuim zien we in leerjaar 2 en 3 (respectievelijk 7,44% en 7,45%).

Het laagste verzuim zien we in leerjaar 1 (5,47%). Het geoorloofd verzuim is het hoogst in leerjaar 2 (6,67%) en het laagste in leerjaar 6 (5,14%). Het ongeoorloofd verzuim is het hoogst in leerjaar 3 (1,16%) en het laagst is leerjaar 1 (0,53%).

We concluderen dat het verzuim vooral laag is in leerjaar 1.

Tabel 11 Gemiddelde, minimum en maximum percentage totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim, per leerjaar (N=31 scholen)

	Gemiddelde	Minimum	Maximum
% totaal verzuim			
Leerjaar 1	5,47	2,88	11,32
Leerjaar 2	7,44	3,98	18,09
Leerjaar 3	7,45	3,36	22,88
Leerjaar 4	6,72	4,13	15,71
Leerjaar 5	6,05	3,63	9,66
Leerjaar 6	5,72	4,11	6,88
% geoorloofd verzuim			
Leerjaar 1	4,93	2,79	10,59
Leerjaar 2	6,67	3,79	16,64
Leerjaar 3	6,29	2,89	16,67
Leerjaar 4	5,61	3,03	11,36
Leerjaar 5	5,48	3,29	9,25
Leerjaar 6	5,14	3,53	6,02
% ongeoorloofd verzuim			
Leerjaar 1	0,53	0,04	2,42
Leerjaar 2	0,77	0,17	2,47
Leerjaar 3	1,16	0,23	6,21
Leerjaar 4	1,11	0,24	4,35
Leerjaar 5	0,57	0,21	1,69
Leerjaar 6	0,58	0,15	1,43

Tabel 12 geeft het gemiddelde percentage geoorloofd verzuim weer per school en per leerjaar. School 23 heeft het hoogste geoorloofd verzuim, namelijk in leerjaar 3 (16,67%). Bij school 2 zien we het laagste geoorloofd verzuim en dat is ook in leerjaar 3 (2,89%). In leerjaar 1 heeft school 20 het hoogste geoorloofd verzuim (10,59%) en school 2 het laagste (2,89%). In leerjaar 2 heeft school 23 het hoogste geoorloofd verzuim (16,64%) en school 12 het laagste (3,79%). Ook in leerjaar 4 is het hoogste geoorloofd verzuim bij school 23 (11,36%) en het laagste bij school 27 (3,03%). In leerjaar 5 heeft school 1 het hoogste geoorloofd verzuim (9,25%) en school 12 het laagste (3,29%). In leerjaar 6 heeft school 2 het hoogste geoorloofd verzuim (5,57%) en school

18 het laagste (4,72%). Er bestaan dus grote verschillen in de mate van geoorloofd verzuim tussen de verschillende scholen en voor de verschillende leerjaren. De grootste verschillen in geoorloofd verzuim tussen scholen doen zich voor in leerjaar 3 en de kleinste in leerjaar 6.

Tabel 12 Gemiddeld percentage geoorloofd verzuim per leerjaar, per school

	Lj 1	Lj 2	Lj 3	Lj 4	Lj 5	Lj 6
School 1	3,65	4,64	5,68	7,31	9,25	5,63
School 2	2,89	3,97	4,01	3,92	4,03	5,67
School 3	3,19	4,26	4,97	4,12	-	-
School 4	-	-	-	-	-	-
School 5	-	-	-	-	-	-
School 6	-	-	-	-	-	-
School 7	4,65	6,59	4,36	4,84	6,99	5,37
School 8	5,58	7,74	8,65	6,78	-	-
School 9	5,14	5,58	5,64	3,73	-	-
School 10	-	-	-	-	-	-
School 11	-	-	-	-	-	-
School 12	3,27	3,79	4,95	4,76	3,29	4,69
School 13	3,34	4,86	5,27	5,28	4,56	4,85
School 14	8,06	9,10	8,54	5,66	-	-
School 15	4,57	4,70	6,57	7,37	6,92	5,44
School 16	5,03	8,64	5,45	6,58	-	-
School 17	6,05	7,82	7,26	5,26	-	-
School 18	4,16	4,70	5,49	4,59	4,81	4,72
School 19	4,69	6,35	5,31	3,74	-	-
School 20	10,59	10,22	7,86	7,17	5,88	-
School 21	4,11	5,73	5,05	4,94	-	-
School 22	4,99	5,98	6,75	5,32	4,77	-
School 23	8,30	16,64	16,67	11,36	-	-
School 24	5,23	6,40	6,24	7,58	5,84	5,45
School 25	2,79	4,81	4,95	5,95	3,96	3,53
School 26	3,05	3,92	2,89	3,57	-	-
School 27	3,57	6,46	4,55	3,03	-	-
School 28	6,52	9,13	5,91	4,73	-	-
School 29	6,60	7,05	5,04	6,17	-	-
School 30	5,19	7,19	6,83	7,05	-	-
School 31	3,05	7,16	8,73	5,01	-	-

Noot. Scholen waar geen data staan hanteren geen leerjaren

Verzuimpercentages uitgesplitst naar schooltype

Tabel 13 geeft het gemiddelde, minimum en maximum voor totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim weer per schooltype. Bij zowel totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim is te zien dat bij de kaderberoepsgerichte leerweg het hoogste gemiddelde verzuim voorkomt. Het laagste percentage zien we bij de scholen met een brede onderbouw en bij de gymnasia.

Tabel 13 Gemiddeld percentage totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim per schooltype (N=31 scholen)

	Gemiddelde	Minimum	Maximum
Percentage totaal verzuim			
Basisberoepsgerichte leerweg	5,01	1,14	10,28
Kaderberoepsgerichte leerweg	12,95	5,37	36,08
Gemengde leerweg	8,65	5,23	12,77
Theoretische leerweg	5,38	2,55	7,73
Onderbouw breed	3,29	3,29	3,29
Havo	5,38	4,00	7,66
Vwo	6,17	3,97	11,84
Gymnasium	3,91	1,50	6,11
Praktijkonderwijs	8,81	7,86	9,77
Voortgezet speciaal onderwijs	8,41	4,00	17,86
Percentage geoorloofd verzuim			
Basisberoepsgerichte leerweg	4,08	0,90	7,90
Kaderberoepsgerichte leerweg	11,16	4,24	31,65
Gemengde leerweg	7,30	3,93	10,50
Theoretische leerweg	4,73	2,04	6,84
Onderbouw breed	3,18	3,18	3,18
Havo	4,92	3,50	6,95
Vwo	5,76	3,85	10,64
Gymnasium	3,71	-	-
Praktijkonderwijs	7,22	5,79	8,64
Voortgezet speciaal onderwijs	7,13	3,85	13,77
Percentage ongeoorloofd verzuim			
Basisberoepsgerichte leerweg	0,93	0,24	2,38
Kaderberoepsgerichte leerweg	1,79	0,67	4,43
Gemengde leerweg	1,35	0,47	2,27
Theoretische leerweg	0,65	0,36	1,28
Onderbouw breed	0,11	0,11	0,11
Havo	0,46	0,23	0,71
Vwo	0,41	0,11	1,20
Gymnasium	0,21	0,05	0,32
Praktijkonderwijs	1,60	1,13	2,06
Voortgezet speciaal onderwijs	1,47	0,15	4,09

In tabel 14 staan het gemiddelde, minimum en maximum voor geoorloofd verzuim per school en per schooltype.

De kaderberoepsgerichte leerweg van school 29 heeft het maximum geoorloofd verzuim (31,65%). De basisberoepsgerichte leerweg van school 27 heeft het laagste percentage geoorloofd verzuim (0,90%).

Tabel 14 Gemiddeld percentage geoorloofd verzuim per schooltype per school

	pro	vmbo-b	vmbo-k	vmbo-g	vmbo-t	breed	havo	vwo	gym	vso
1	-	-	-	-	-	-	-	6,03	-	-
2	-	-	-	-	2,92	-	3,99	5,04	1,45	-
3	-	-	-	-	4,17	-	-	-	-	-
4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,05
5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,11
6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,85
7	-	-	-	-	-	-	-	-	5,46	-
8	-	4,85	10,39	-	-	-	-	-	-	-
9	-	-	-	-	4,88	-	-	-	-	-
10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8,52
11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7,50
12	-	-	-	-	4,48	-	3,74	4,41	-	-
13	-	-	-	-	-	-	3,5	6,54	1,70	-
14	-	4,49	7,97	7,47	-	-	-	-	-	-
15	-	-	-	-	-	-	6,14	6,56	5,93	-
16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6,60
17	-	1,91	14,16	10,5	-	-	-	-	-	-
18	-	-	-	-	4,07	-	4,31	4,66	-	-
19	-	-	-	-	5,01	-	-	-	-	-
20	8,64	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21	-	-	-	-	4,78	-	-	-	-	-
22	-	6,08	5,15	-	6,78	-	5,84	3,85	-	-
23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13,77
24	-	-	-	-	6,84	-	6,95	10,64	-	-
25	-	-	-	-	-	3,18	4,89	4,09	3,98	-
26	-	7,9	4,57	-	2,04	-	-	-	-	-
27	-	0,9	4,24	-	-	-	-	-	-	-
28	5,79	-	-	-	-	-	-	-	-	-
29	-	2,46	31,65	-	-	-	-	-	-	-
30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7,62
31	-	-	-	-	6,06	-	-	-	-	-

Verzuimpercentages uitgesplitst naar geslacht

Tabel 15 geeft voor elk type verzuim het gemiddelde percentage verzuim weer naar geslacht. Het valt op dat meisjes gemiddeld meer verzuimen dan jongens.

Tabel 15 Gemiddeld percentage totaal, geoorloofd en ongeoorloofd verzuim per geslacht (N=31 scholen)

	Gemiddeld percentage	Minimum percentage	Maximum percentage
Totaal verzuim jongens	6,85	3,45	16,07
Totaal verzuim meisjes	7,12	3,20	15,02
Geoorloofd verzuim jongens	5,90	3,21	13,14
Geoorloofd verzuim meisjes	6,10	3,20	12,01
Ongeoorloofd verzuim jongens	0,98	0,06	3,13
Ongeoorloofd verzuim meisjes	1,06	0,25	5,18

Tabel 16 geeft het gemiddeld percentage geoorloofd verzuim weer uitgesplitst naar geslacht, per school. Op school 10 is het geoorloofd verzuim het hoogst onder jongens (13,14%) en op school 26 is deze het laagste onder jongens (3,21%). Het hoogste verzuim onder meisjes zien we bij school 17 (12,01%) en het laagste verzuim onder meisjes zien we bij school 4 (3,20%).

Tabel 16 Gemiddeld percentage geoorloofd verzuim per geslacht, per school

	Jongens	Meisjes
School 1	5,61	6,52
School 2	3,73	4,05
School 3	4,37	4,04
School 4	5,89	3,20
School 5*	-	-
School 6	3,39	4,47
School 7	4,65	6,42
School 8	7,29	7,30
School 9	4,88	4,89
School 10	13,14	3,31
School 11	8,63	4,04
School 12	3,72	4,53
School 13	4,40	5,12
School 14	7,28	8,28
School 15	5,74	6,42
School 16	5,92	7,55
School 17	6,16	12,01
School 18	4,43	5,12
School 19	4,72	5,17
School 20	8,07	9,52
School 21	4,75	5,28
School 22	5,49	5,86
School 23	12,95	9,11
School 24	5,78	6,49
School 25	3,86	4,55
School 26	3,21	3,73
School 27	4,13	8,27
School 28	5,53	6,32
School 29	6,31	5,80
School 30	7,22	9,30
School 31	5,87	6,32

Noot. School 5 heeft geen gegevens aangeleverd over geslacht.

Verzuimpercentages uitgesplitst naar LWOO

In tabel 17 staan de verzuimpercentages weergegeven voor elk type verzuim uitgesplitst naar wel of geen LWOO. Het gemiddelde

percentage verzuim is hoger voor leerlingen zonder LWOO (10,70%) dan leerlingen met LWOO (1,07%). Er is echter maar één school die data heeft aangeleverd over leerlingen met LWOO. Dit was school 29.

Tabel 17 Verzuimpercentage onder leerlingen met LWOO en zonder LWOO

	Gemiddelde
Percentage verzuim voor leerlingen met LWOO	1,07
Percentage verzuim voor leerlingen zonder LWOO	10,17
Percentage geoorloofd verzuim voor leerlingen met LWOO	0,91
Percentage geoorloofd verzuim voor leerlingen zonder LWOO	8,80
Percentage ongeoorloofd verzuim voor leerlingen met LWOO	0,16
Percentage ongeoorloofd verzuim voor leerlingen zonder LWOO	1,42

Conclusie verzuimpercentages

Op de scholen in het swv vo Zuid-Kennemerland komt geoorloofd verzuim (5,87%) gemiddeld vaker voor dan ongeoorloofd verzuim (0,95%). Als we kijken naar de verschillen tussen scholen dan valt op dat deze verschillen groot zijn. Het totaal verzuim schommelt tussen 4,00 en 15,67 procent, het ongeoorloofd verzuim tussen 0,15 en 3,59 procent en het geoorloofd verzuim tussen 3,38 en 12,08 procent. Als we uitgaan van het RtI model van Kearney & Graczyk (2014) dan valt op dat het totale verzuim op de scholen erg hoog ligt. Bij geoorloofd verzuim zien we dat slechts bij 61,31 procent van de leerlingen sprake is van een goede aanwezigheid. Bij 24,38 procent van de leerlingen is sprake van ontluikend verzuim en bij 14,32 procent van de leerlingen is sprake van problematisch verzuim. Bij geen van de scholen heeft minstens 80 procent van de leerlingen een goede aanwezigheid wat betreft geoorloofd verzuim. Op slechts vier van de 31 scholen hebben minder dan 15 procent van de leerlingen ontluikend geoorloofd verzuim. En slechts op één school is het percentage problematisch geoorloofd verzuim lager dan 5 procent.

Er bestaan grote verschillen in de mate van geoorloofd verzuim tussen de verschillende scholen en voor de verschillende leerjaren,

schooltypen, geslacht en wel/geen LWOO. Vooral in leerjaar 1 en leerjaar 6 is het geoorloofd verzuim laag en in de leerjaren 2 en 3 is het geoorloofd verzuim vaak hoog. De grootste verschillen in geoorloofd verzuim tussen scholen doen zich voor in leerjaar 3. Bij de kaderberoepsgerichte leerweg is het verzuim het hoogst en bij de scholen met een brede onderbouw en bij de gymnasia is het verzuim het laagst. Meisjes verzuimen gemiddeld meer dan jongens en leerlingen met LWOO verzuimen minder dan leerlingen zonder LWOO.

5 Praktijkvoorbeelden

In dit hoofdstuk gaan we in op praktijkvoorbeelden. De praktijkvoorbeelden hebben tot doel om docenten, schoolleiders en beleidsmakers inspirerende voorbeelden aan te reiken van uiteenlopende manieren waarop verzuim succesvol kan worden aangepakt.

Voorbeelden

Er zijn vijf scholen geselecteerd met een relatief laag percentage geoorloofd verzuim.

Tabel 19 De praktijkvoorbeelden

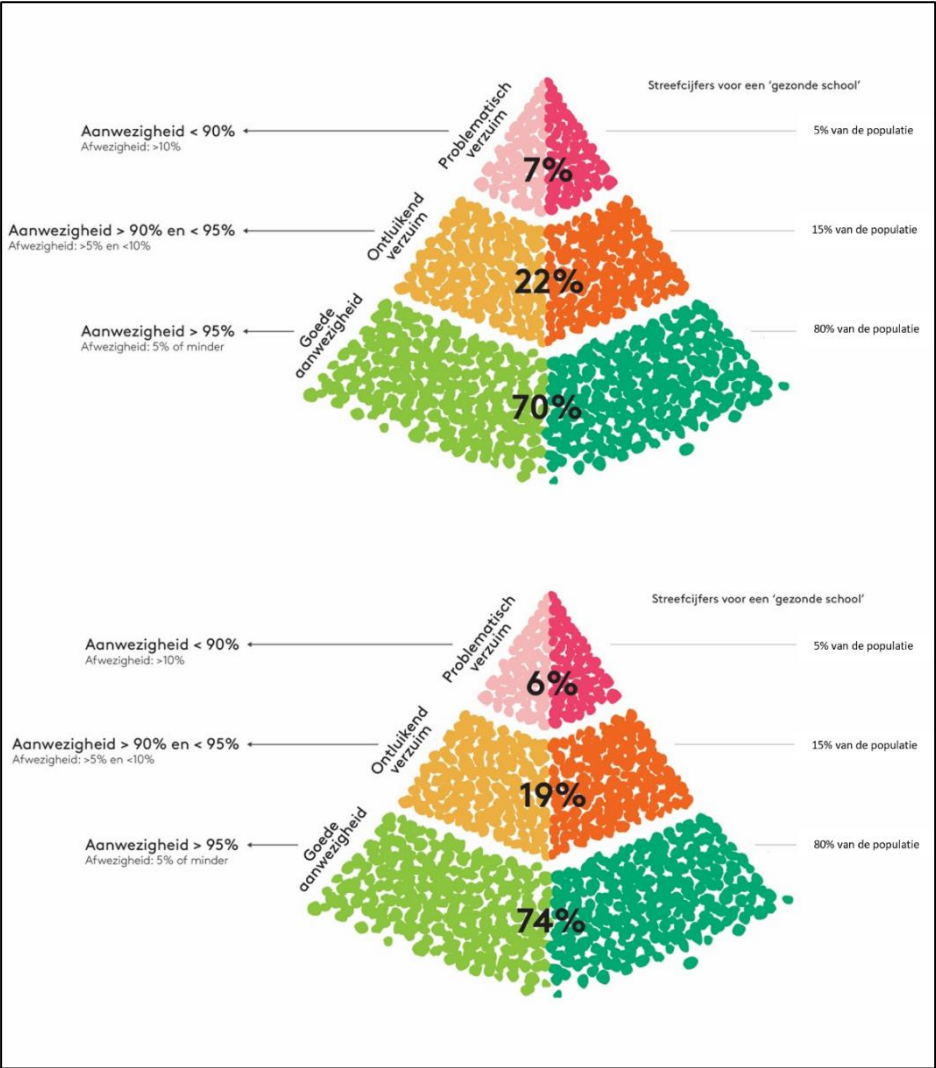
Portret	Geoorloofd verzuim	Problematisch geoorloofd verzuim	Kern van de aanpak
1. School 2	4%	6%	Een gezamenlijke gecombineerde aanpak
2. School 9	5%	5%	Verzuimcoördinator zit er bovenop
3. School 25	4%	7 %	Conciërge en tweewekelijks mentorenoverleg
4. School 26	3%	7 %	Breed ondersteuningsteam
5. School 27	4%	10%	Persoonlijke aanpak leerlingen en ouders

In de schoolportretten bespreken we achtereenvolgens de verzuimcijfers van het totale en geoorloofde verzuim op de school, de betrokken bij de aanpak van geoorloofd verzuim, hoe de oorzaken van geoorloofd verzuim worden achterhaald en wat de

succesfactoren en belemmerende factoren zijn bij het terugdringen van geoorloofd verzuim.

5.1 Portret 1 School 2

Hieronder staan de verzuimgegevens afgebeeld van school 2 uit Tabel 19.

Figuur 4 Piramide totaal (boven) en geoorloofd verzuim (onder).

Wie zijn binnen de school actief betrokken bij de aanpak van geoorloofd verzuim, op welk moment en op welke wijze?

Geen vastgelegd beleid

Er is op school geen vastgelegd beleid voor geoorloofd verzuim, zoals dat er wel is voor ongeoorloofd verzuim. Hoewel het beleid voor geoorloofd verzuim niet in een document is vastgelegd, is wel sprake van een handreiking die op school wordt gehanteerd en waar iedereen bekend mee is. De aanpak wordt door het hele team gedragen.

Ziekmelden bij verzuimmedewerker

Bij ziekte, de meest voorkomende vorm van geoorloofd verzuim, bellen ouders 's ochtends naar de school en melden hun zoon of dochter ziek bij de balie-medewerker, die tevens verzuim-medewerker is. Ouders hoeven niet iedere dag te bellen, er moet weer gebeld worden als het kind meer dan twee dagen ziek is. Als een leerling ziek wordt gedurende de lesdag, dan meldt de leerling zich bij de balie en wordt contact opgenomen met de ouders. Met oudertoestemming kan de leerling dan naar huis. De balie/verzuimmedewerker heeft hierin een centrale rol.

Indien een leerling een toets heeft op de dag van ziekmelding, wordt ook de afdelingscoördinator geïnformeerd.

De conrector van de school verteld dat leerlingen gemotiveerd worden niet zomaar naar huis te gaan bij ziekte: “Soms zeggen we dat sommige leerlingen wel de pauze uit kunnen zitten maar daar denken zij ‘ik voel me toch niet zo lekker’ daarvan zeggen we ‘zet ‘m op’”.

Sleutelfunctie mentor

Docenten ontvangen maandelijks een overzicht van de administratie van het verzuim en worden geacht actie te ondernemen, indien nodig. Ook zijn er veel informele, korte lijnen, waarbij collega's elkaar informeren. Bij langdurig ziekte neemt de mentor contact op met de ouders om te achterhalen wat er aan de hand is. De mentor vervult hier een sleutelfunctie. Zo vertelt een

mentor: *“Ik voel af en toe als mentor dat collega’s naar me toe komen om te zeggen dat een leerling er niet was terwijl er een toets was en dan ga ik op onderzoek uit.”*

De coördinator geeft aan: *“Een keer per maand krijgen we een overzicht van de maand wat er aan ziekte-uren is de afgelopen maand en dan wordt er actie verwacht. Dat overzicht komt van de administratie. Maar een mentor kan ook zelf naar z’n leerlingen kijken, want dan zie je wel ‘oh deze was er dit keer niet’ en ga je kijken of die leerling vaak ziek is”.*

Bij 60 uur ziekte wordt de schoolarts ingeschakeld.

Als leerlingen bij de ondersteuningscoördinator komen met een ondersteuningsmelding (leerlingen die extra ondersteuning of begeleiding nodig hebben), wordt er ook altijd gekeken naar het verzuim. Bij hoog verzuim wordt de leerling doorverwezen naar leerplicht, indien het ongeoorloofd verzuim betreft, of naar de jeugddarts, indien het geoorloofd verzuim betreft.

Registratie in Magister door docenten

Indien leerlingen niet of later in de les komen vanwege school gerelateerde activiteiten, wordt dit in Magister aangemerkt als geoorloofd verzuim door de docent. Een mentorgesprek, inhaaltoets en/of trajectvoorziening wordt bij voorkeur in de tussenuren gepland, maar dat is niet altijd mogelijk. Er wordt wel altijd zoveel mogelijk rekening gehouden dat er geen proefwerk wordt gemist.

Langdurig verlof

Ouders kunnen voor hun kind kort of langdurig verlof aanvragen door middel van een formulier op de website van de school.

De afdelingscoördinator bepaalt vervolgens of er sprake is van geoorloofd verlof. Daarbij wordt bij twijfel ook de ondersteuningscoördinator of conrector betrokken. De ondersteuningscoördinator geeft een voorbeeld van een twijfelgeval aan en hoe er dan wordt gehandeld: *“Een leerling vroeg verlof aan op de laatste*

dag van de toetsweek, omdat een familielid ging trouwen. Toen hadden we nee gezegd, maar het kind kon niet alleen thuisblijven dus dan komt er een meerdere partijenoverleg.”

Handreiking schorsen en verwijderen

Bij schorsing, een andere vorm van geoorloofd verzuim, wordt de leerling uitgesloten van de les en naar de conrector gestuurd. De leerling kan bij een eendaagse schorsing ook naar huis worden gestuurd. Een tweedaagse schorsing moet worden gemeld bij de inspectie. De school heeft hiervoor een handreiking schorsen en verwijderen.

Hoe worden de oorzaken van geoorloofd verzuim achterhaald?

Vroege signalering

Indien een leerling frequent verzuimt zijn er verschillende signaleringsmomenten, onder andere in de mentorgesprekken of de zogenoemde MOL gesprekken: mentor-ouder-leerling gesprekken. De eerste signaleringsmomenten liggen bij de informatiebalie, waar de ziekmeldingen binnenkomen, de leerjaarcoördinatoren en de dagcoördinatoren.

Onderscheid langdurig of frequent verzuim

Er wordt, indien er sprake is van een ondersteuningsmelding, onderscheid gemaakt tussen langdurig en frequent verzuim bij het achterhalen van de oorzaken van het verzuim. Langdurig thuiszitten kan te maken hebben met een belastbaarheidsvraag. Bij frequent verzuim kan het gaan om een meisje dat elke maand rond dezelfde tijd ziek is, of een leerling die elke maandag ziek is of een bepaald lesuur afwezig is, wat te maken kan hebben met vermijdingsgedrag. De ondersteuningscoördinator kan dit terugleggen bij de mentor en adviezen geven of het doorspelen naar de jeugdarts.

Bij ziekmeldingen gaat het meestal om ziekte zonder achterliggende reden, waarbij niks bijzonders aan de hand is. Als er vermoedens zijn dat een ziekmelding te maken heeft met het

niet goed voorbereid zijn op een toets, of bij signalen dat het vaker voorkomt en/of er zorgen zijn bij docent of mentor, dan wordt de ondersteuningscoördinator betrokken en de leerling doorgestuurd naar de jeugdarts. De jeugdarts onderzoekt wat de belastbaarheid is van de leerling en probeert de reden te achterhalen van het verzuim. De ouders worden geïnformeerd over de melding bij de jeugdarts en er wordt naar hun mening gevraagd door middel van een formulier. De jeugdarts komt dan met een advies. Indien er geen duidelijke reden is, wordt het verzuim als ongeoorloofd aangemerkt en wordt de leerling doorgestuurd naar leerplicht.

“En de leerlingen die bij een ondersteuningsmelding bij mij binnenkomen daar bespreken we die ondersteuningsmelding altijd dinsdag met het team om te kijken naar wat het advies is en dan wordt ook altijd gekeken naar wat is het verzuim. En als het heel hoog is of altijd op een maandag of vrijdag dan wordt het advies van ons naar de leerkracht ‘volgens mij is het ook goed om deze leerling naar de jeugdarts door te sturen’. Als het ongeoorloofd is dan is het niet een jeugdarts maar leerplicht. Dan sturen we een mailtje naar B of naar de mentor van moet deze leerling misschien ook geroepen worden door leerplicht. Of het is al gaande bij DUO.” – ondersteuningscoördinator

Alert bij opvallende situaties

Opvallend is dat bij uitjes met de klas, kinderen makkelijk ziek worden gemeld. Dat kan eerder te maken hebben met motivatie dan met angst. Het vermoeden is dat leerlingen het onprettig vinden met een (nieuwe) klas of weinig medeleerlingen kennen, en liever thuisblijven. Dit heeft veelal te maken met afkomst, vooral meisjes uit een familie met een migratieachtergrond.

“Meisjes uit een familie met een migratieachtergrond mogen vaak niet mee, omdat ze daar niet bekend mee zijn. Het feit dat er opeens niet in hun eigen bed geslapen wordt is voor deze leerlingen, én voor hun ouders, héél spannend!”

In dit soort gevallen neemt de leerjaarcoördinator contact op met de ouders om het gesprek hierover aan te gaan. Bij sommigen lukt

het dan dat hun kind mee mag, andere ouders melden hun kind toch ziek.

Succesfactoren

Een gezamenlijke gecombineerde aanpak

De school noemt het hebben van een gezamenlijke gecombineerde aanpak van belang is. De mentor functioneert dagelijks als aanspreekpunt voor de leerlingen, maar heeft ook nauw contact met de vakdocenten. Ook de inzet van de ondersteuningscoördinator als sleutelfiguur is van belang. De ondersteuningscoördinator functioneert als vraagbaak voor mentoren en adviseert. En de dagcoördinator kan op elk moment van de dag gebeld worden, bijvoorbeeld op een moment dat een docent een leerling niet in de les wil hebben of er iets is in een klas en gaat daar dan naartoe. Daarnaast is het hebben van faciliteiten, zoals het hebben van een trajectlokaal van belang. Het trajectlokaal is een lokaal voor de leerlingen die soms een time out nodig hebben en waar ze kunnen worden opgevangen.

Focus op de leerling

Het is van belang dat er sprake is van goede communicatie met de leerling, de leerling opgemerkt wordt en gewaardeerd wordt dat hij/zij er is, hulp geboden wordt bij problemen, de leerling verantwoordelijkheid krijgt, docenten hoge verwachtingen van de leerling hebben, en er rekening wordt gehouden met de omstandigheden van de leerling. Zo vertelt de corrector dat er ook tijdens de pauze aandacht is voor de leerlingen:

“Tijdens de pauze zijn er surveillantes, docenten surveilleren één of twee keer per week op een vaste plek op school om oog in zeil te houden of gesprekje aan te gaan.”

Veel aandacht voor startende brugklasleerlingen

In de brugklassen worden peer leaders ingezet. Peer leaders zijn ouderejaars leerlingen die een brugklas krijgen toegewezen en die leerlingen uit die klas begeleiden. Ook is er een aparte brugklaskantine, waar alleen brugklassers pauzeren.

Het welbevinden en veiligheid leerlingen bevorderen

Daarnaast zijn er diverse maatregelen op school die bijdragen aan het bevorderen van het welbevinden en veiligheid van leerlingen. Er is een motivatiecoach en er zijn sociale vaardigheid, faalangst- en stressreductie trainingen voor leerlingen. Ook is het mogelijk dat er extra trainingen worden ingezet zodra er signalen binnenkomen waaruit blijkt dat dit nodig is. Zo vertelt de ondersteuningscoördinator:

“Op het moment dat we veel signalen binnenkrijgen dat iets speelt qua ondersteuningsbehoefte, ga ik met mijn team kijken, kunnen wij een bepaalde training op zetten. Zo is die stressreductie training specifiek ook ontstaan. Dus daar is ruimte voor.”

Belemmerende factoren

Stagnatie buiten school bij externe instanties

De belangrijkste belemmeringen liggen niet zozeer bij de school, maar meer daarbuiten, zoals het ontbreken van een jeugdarts of jeugdverpleegkundige. Er zijn lange wachtlijsten bij de JGZ, waardoor de school de leerling niet altijd kan helpen. Zo vertelt de ondersteuningscoördinator:

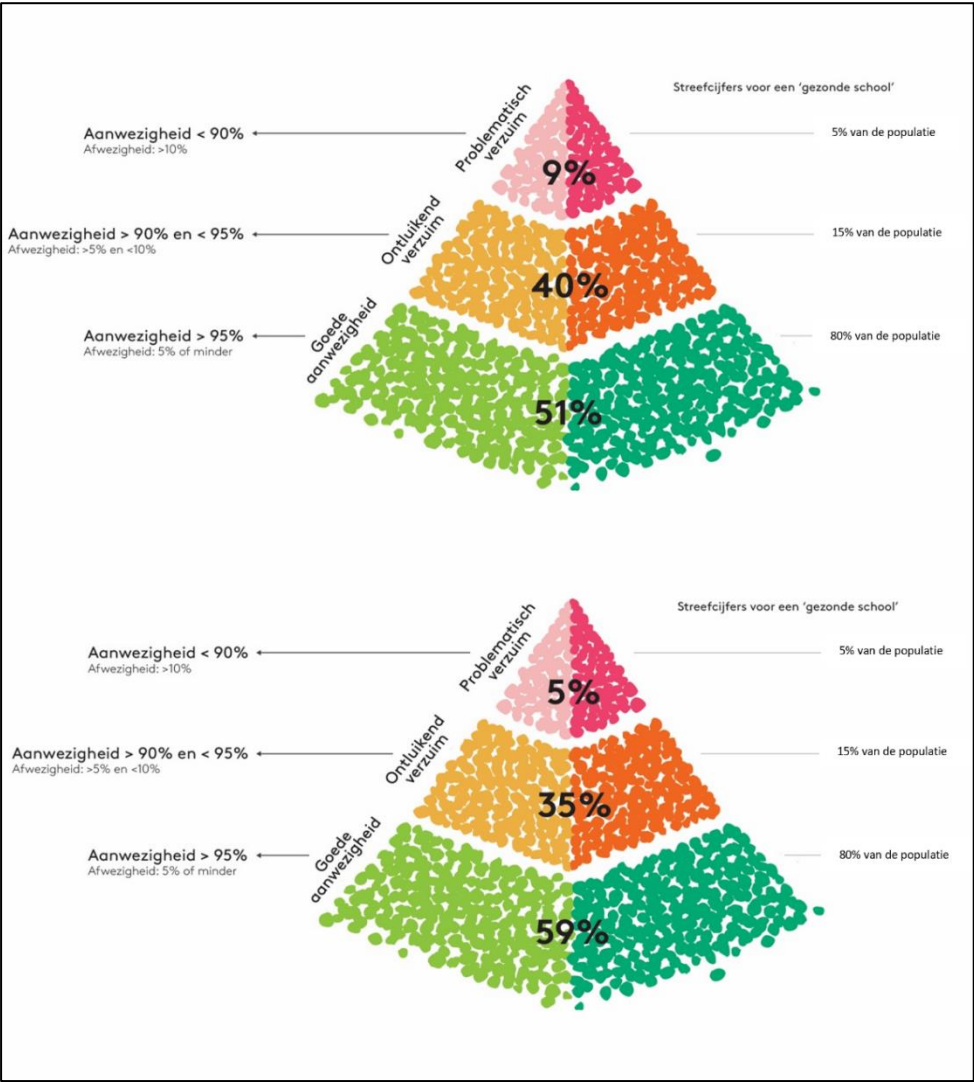
“Ik denk puur vanuit ondersteuning gezien dat het niet eens bij de school ligt, maar wat daarbuiten zit zoals een jeugdarts of jeugdverpleegkundige. Je hebt vreselijke lange wachtlijsten in JGZ waardoor je als school je leerling niet kan helpen omdat de problematiek buiten school opgepakt moet worden. En er zijn zes maanden lange wachtlijsten waardoor zo’n kind langer bij ons gaat vastlopen.”

Gevolgen coronaperiode

De ondersteuningscoördinator ziet een verhoogd aantal leerlingen met angst en stress na de corona periode en daardoor ook een verhoogde aantal aanmeldingen bij de jeugdarts.

5.2 Portret 2 School 9

Hieronder staan de verzuimgegevens van school 9 uit Tabel 19.

Figuur 5 Piramide totaal (boven) en geoorloofd verzuim (onder).

Wie zijn binnen de school actief betrokken bij geoorloofd verzuim, op welke moment en welke wijze?

Handreiking duidelijk vastgelegd

In de handreiking verzuim, te vinden op de website van de school, is duidelijk vastgelegd over wie op welk moment betrokken is bij ziekteverzuim:

Zes dagen ziek: bij patroonherkenning (bijvoorbeeld vaak ziek tijdens toetsen): de verzuimcoördinator heeft een gesprek met de leerling en contact met ouders.²

Zes losse ziekte-uren in vier weken: de verzuimcoördinator heeft contact met leerling en ouders en licht de zorgcoördinator in. De zorgcoördinator maakt vervolgens melding bij de jeugdarts GGD (schoolarts).

Tien dagen of 60 uur ziek: de verzuimcoördinator heeft samen met de mentor een gesprek met leerling en ouders, eventueel in aanwezigheid van de zorgcoördinator. De leerling wordt gemeld bij de jeugdarts GGD door de zorgcoördinator. De jeugdarts roept de leerling op voor een gesprek.

Vijftien dagen of 90 uur ziek: de zorgcoördinator plant een overleg (MDO) met de leerling, ouders, de jeugdarts GGD, de leerplichtambtenaar en eventueel de mentor en/of de consultant van het samenwerkingsverband.

De school hecht er belang aan dat alle stappen nauwkeurig worden bijgehouden in Magister.

De rol van ouders

Met betrekking tot ziekteverzuim geldt dat leerlingen elke dag voor de aanvang van de les bij de verzuimcoördinator telefonisch of per mail (indien afwezig bij de administratie) ziekgemeld moeten worden door ouders, tenzij langer ziekteverzuim op

² Nb. Op deze school is de verzuimcoördinator op dit moment ook mentor.

voorhand vaststaat gezien de aard van de ziekte. Ouders geven aan school door waar en bij wie de leerling verblijft indien de leerling niet thuis is tijdens het ziekteverzuim.

Centrale rol verzuimcoördinator, mentor en zorgcoördinator

De coördinatie van verzuim ligt bij de verzuimcoördinator.

Wanneer een leerling gedurende de dag ziek naar huis gaat, zoekt de verzuimcoördinator (of administratie) contact met thuis.

Indien de verzuimcoördinator (of administratie) van mening is dat het niet verantwoord is om de leerling zonder bericht naar huis te laten gaan, blijft de leerling op school en wordt gezocht naar een oplossing. De verzuimcoördinator monitort het ziekteverzuim en meldt dit indien nodig bij de mentor.

De mentor speelt ook een belangrijke rol in de signalering van achterliggende oorzaken en het bij ouders achterhalen van de oorzaak van het langdurig geoorloofde verzuim.

De zorgcoördinator speelt een belangrijke rol als de verzuimproblematiek 'boven de pet gaat' van de mentor; als de benodigde hulp heel zwaar is, of als er niet alleen voor het kind maar ook voor thuis hulp nodig is. De zorgovergang van mentor naar zorgcoördinator is vastgelegd in een document over de interne zorgstructuur van de school.

Wekelijkse update over verzuim

De verzuimcoördinator heeft wekelijks overleg met de zorgcoördinator en de (assistent)teamleider om de stand van zaken rondom het verzuim van leerlingen te bespreken.

Uniforme werkwijze mentoren

Ondanks dat er altijd wel verschillen zijn tussen de aanpak en persoonlijkheden van mentoren is op deze school de werkwijze met betrekking tot verzuim uniform. Er zijn twee mentoren per klas, tussen wie er veel overleg is, en nieuwe mentoren worden opgeleid door zittende mentoren. Hierdoor wordt de werkwijze met betrekking tot verzuim goed doorgegeven.

Maandelijks mentorenoverleg

Ook tijdens het maandelijks mentorenoverleg wordt het overzicht van het verzuim per jaarlaag besproken. De verzuimcoördinator vraagt mentoren welk verzuim opvalt, en of er al contact is geweest met leerlingen en ouders. Mentoren worden er tijdens het overleg actief aan herinnerd dat er goed op verzuim gelet moet worden. Ook kan er naar aanleiding van het overleg een verzuimoverzicht naar de ouders gestuurd worden van leerlingen waar het verzuim oploopt.

Hoe wordt de oorzaak van geoorloofd verzuim achterhaald?

Signalerende rol verzuimcoördinator en mentor

Zowel de verzuimcoördinator als de mentor vervullen een belangrijk signalerende rol in het achterhalen van achterliggende oorzaken van geoorloofd verzuim. De verzuimcoördinator vertelt dat zij tijdens een ziekmelding goed op dingen let die ‘triggeren’, bijvoorbeeld als ouders tijdens de melding ‘heel vaag’ zijn over wat een kind heeft: “*Als ze alleen maar zeggen ‘hij is ziek’...Terwijl ouders van een kind dat echt ziek is uit zichzelf een verklaring heeft van ‘mijn kind heeft diarree, mijn kind heeft koorts’. Als dat dus niet gebeurt is dat echt opvallend als ze steeds niet zeggen wat er aan de hand is*”. Ook let de verzuimcoördinator er bij een ziekmelding op of de leerling die dag een toets heeft. En leerlingen mogen niet zomaar naar huis; eerst wordt uitgesloten of ze gegeten en gedronken hebben, wat de kwaal is, en of er bijvoorbeeld bij hoofdpijn paracetamol genomen is.

Verschillende signaleringskanalen

Achterliggende oorzaken achter verzuim komen via verschillende kanalen boven. Naast de signalerende rol van de verzuimcoördinator en de mentor speelt de zorgcoördinator een belangrijke rol bij leerlingen die een zorgtraject lopen. De leerlingcoördinator is op de hoogte van bijvoorbeeld pestsituaties. De school organiseert ook verschillende

voorlichtingen vanuit verschillende organisatie, bijvoorbeeld over relaties en seksualiteit, drank en drugs of online pesten.

Leerlingen zijn in het vizier

Deze school is een kleine school en dit wordt door de geïnterviewden genoemd als een belangrijke factor in het snel kunnen achterhalen van achterliggende redenen voor verzuim, zo vertelt de verzuimcoördinator: *“Je kent de pappenheimers. De meeste pluk ik er wel uit. Bij de meeste denk ik dat ik ze in het vizier heb”*.

Voorkomende achterliggende redenen

Geïnterviewden noemen verschillende oorzaken van verzuim, zoals leerlingen die beperkt belastbaar zijn vanwege een medische of psychische reden. Daarnaast zijn er andere redenen, zoals gepest worden of zich niet veilig voelen op school. Er zijn ook ‘wisselend belastbare’ leerlingen. De zorgcoördinator legt uit: *“Het gaat om kinderen met psychische problematiek die weken hebben waarin het heel goed gaat en weken waarin ze slecht in hun vel zitten, ruzie maken met iedereen, niet goed slapen vanwege problemen thuis en dan ziekgemeld worden.”*

Succesfactoren

Korte lijntjes

“Ik denk wat ouders heel fijn op deze school vinden is de korte lijnen” (verzuimcoördinator). De zorgcoördinator vult aan *“En voor de leerlingen [is het fijn] dat ze gezien worden.”*

De korte lijnen met leerlingen en ouders worden genoemd als een belangrijke succesfactor, en deze korte lijnen kunnen bestaan omdat de school klein is en de leerlingen in het vizier zijn. Aan het begin van het schooljaar worden de directeur, verzuimcoördinator en mentoren voorgesteld, en bij informatieavonden wordt ook verteld over verzuim, afmelden en wat veel verzuim is. E-mails worden binnen 24 uur beantwoord, en de mentor zorgt ervoor dat hij/zij altijd in gesprek is met ouders.

Cruciale rol persoonlijke contact door o.a. verzuimcoördinator en mentor

Het is duidelijk dat de verzuimcoördinator en mentoren op deze school een essentiële rol spelen in het vroegtijdig signaleren van achterliggende oorzaken en het herkennen van patronen in het geoorloofd verzuim. Zo vertelt de zorgcoördinator : *“Plus de verzuimcoördinator die vragen stelt voordat een kind naar huis gaat, zoals: ‘heb je gegeten?’ En als dat niet zo is dan brengen ze een broodje. Dat maakt ook uit denk ik in het aantal verzuimdagen”*. De teamleider geeft aan dat persoonlijk contact belangrijk is: *“Een succesfactor is eigenlijk het persoonlijke contact. Want de school waar mijn dochter zit wordt via Magister gemeld en daar wordt veel ziekgemeld door de kinderen zelf.”*

Wekelijks en maandelijks overleg

Een hele belangrijke succesfactor is dat de school wekelijks overleg heeft, waardoor het team constant bezig is met het onderwerp van verzuim en er continu zich op heeft.

Goed registreren

Een belangrijke succesfactor in het terugdringen van verzuim is het goed registreren of leerlingen er zijn en of ze zijn afgemeld. Ook wordt in de gaten gehouden of de collega's gedurende de dag Magister invullen. Als er een leerling “kwijt” is wordt er meteen gehandeld door naar huis te bellen.

Leerlingen weten dat de verzuimcoördinator er bovenop zit. Als een kind er niet is en de vorige dag wel dan wordt dat doorverteld. Zo vertelt de zorgcoördinator: *“Leerlingen weten: je kan niet zomaar spijbelen, het wordt gezien”*.

School gerelateerde activiteiten buiten lestijd

De school probeert het geoorloofd verzuim intern zo min mogelijk ten kosten te laten gaan van lestijd. Zo worden bijvoorbeeld mentorgesprekken gevoerd tijdens de mentorles of tijdens flexuren (huiswerkuren) en vergaderingen van de leerlingenraad zijn na schooltijd of tijdens de huiswerkuren. Indien

trajectbegeleiders gesprekken voeren met een leerling dan gebeurt dit zoveel mogelijk in delen van de les waar de leerling zo min mogelijk mist of in lessen waar de leerling goed voor staan.

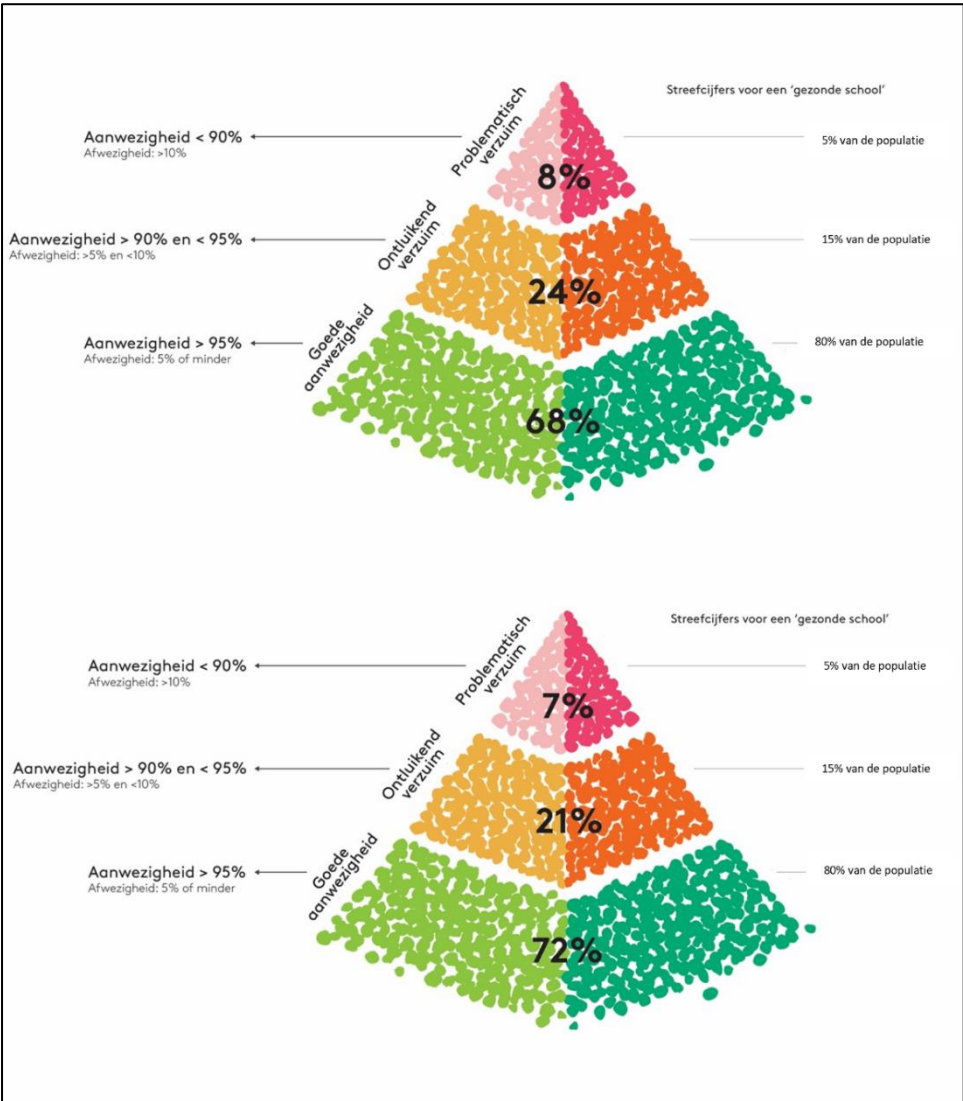
Belemmerende factoren

Verschil van mening met ouders over ernst situatie

De geïnterviewden geven aan dat er niet vaak discussie bestaat tussen de school en ouders of het geoorloofd of ongeoorloofd verzuim is, maar wel over of ouders iets met het verzuim moeten of niet, m.a.w. de ernst van de situatie. Zo vertelt de zorgcoördinator: “We zeggen ga naar de huisarts dit is te veel, ouders zeggen: ‘nee dit is normaal, het kind heeft altijd hoofdpijn’. Dit raakt de privacy van het persoonlijke leven van ouders. [Ouders zeggen:] ‘ik bepaal zelf wanneer mijn kind ziek is, dat bepalen jullie als school toch niet?’”. De teamleider vult aan: “Ouders kunnen zich ook een beetje aangevallen voelen, zo van: ‘ik weet toch wel wat er met mijn kind aan de hand is’. Dus dat is het schurende vlak waar we op zitten.”

5.3 Portret 3 School 25

Hieronder staan de verzuimgegevens afgebeeld van school 25 uit Tabel 19.

Figuur 6 Piramide totaal (boven) en geoorloofd verzuim (onder).

Wie zijn binnen de school actief betrokken bij geoorloofd verzuim, op welk moment en welke wijze?

Centrale rol conciërge/absentenadministratie en mentor

De procedures rondom ziek- en absentiemelding en aanvragen van verlof en leerlingen met een speciale status (zoals talenten) staan beschreven in de handreiking verzuim, te vinden op de website van de school. De procedures rondom frequent of langdurig geoorloofd verzuim zijn minder duidelijk op papier belegd. Duidelijk is wel dat de mentor een belangrijke rol speelt. De conciërge/absentenadministratie speelt op deze school ook een sleutelfunctie: bij een vreemde ziekmelding of als een leerling veelvuldig geoorloofd verzuimt krijgen mentoren soms van hen een mailtje. Meestal informeert de mentor echter al uit eigen beweging bij met leerling en ouders/verzorgers.

Tweewekelijks mentorenoverleg

Frequent verzuim meldt de mentor in het tweewekelijkse mentorenoverleg, waarbij ook teamleider, ondersteuningscoördinatoren en trajectbegeleiders aanwezig zijn. Eerst wordt gekeken wat de mentor kan bieden, wat de leerling nodig heeft en of het met een kleine aanpassing kan. Zo geeft de ondersteuningscoördinator een aantal voorbeelden: “*In een andere ruimte werken als het hoofd vol zit, werken met een koptelefoon op, vooraan in de klas zitten*”. Een aangepast rooster en inschakelen extra ondersteuning gaat in overleg met de teamleider. De school biedt verschillende trainingen aan, zoals Lefgasten (faalangstreductietraining), Rots en Water (sociale vaardigheidstraining) en Mindfulness.

Verzuim is onderdeel van escalatieladder voor leerlingondersteuning

De school hanteert een escalatieladder voor de leerlingondersteuning – breder dan alleen verzuim – : de mentor signaleert dat er iets aan de hand is met de leerling, gaat vervolgens in gesprek met de leerling en ouder/verzorgers en zij maken een plan. Hierbij kan de mentor de verschillende binnen de

school aanwezige expertise betrekken. De ondersteuningscoördinator komt in beeld als leerlingen extra ondersteuningsbehoeften hebben. Als dat niet werkt dan kan individuele intensieve ondersteuning worden gezocht, bijvoorbeeld door een trajectbegeleider passend onderwijs of vo-coach.

Leerlingen met intensieve onderwijs- en ondersteuningsbehoeften zijn in beeld omdat daar een specifieke aanmeldingsprocedure voor geldt. Geïnterviewden geven aan dat er onder mentoren soms onderling verschil is in het uitvoeren van het geoorloofd verzuimbeleid.

Hoe wordt de oorzaak van geoorloofd verzuim achterhaald?

Korte lijntjes

Mentoren zijn vanaf de eerste ziekmelding of verlofaanvraag alert op mogelijke achterliggende oorzaken. Dit gaat “op gevoel”. Op de brugklaslocatie is het makkelijker om alert te zijn omdat daar de “lijntjes korter” zijn: De conciërge, die 4-5 dagen per week werkt, doet daar de absentenadministratie. Hij kent de leerlingen goed en kan meteen mailen als hij iets opmerkt. De andere locatie is groter. De mentoren weten niet wat de ziekmelding is en merken het alleen als een leerling langer afwezig is.

Mentor is alert op signalen

Signalen dat er misschien achterliggende oorzaken achter de ziekmelding zijn is als een leerling bijvoorbeeld onregelmatig herhaaldelijk geoorloofd verzuimt, waarbij hij er 2 dagen niet is en de week daarop weer 2 dagen niet. Een andere reden om alert te zijn is wanneer de conciërge een “aparte absentmelding” meldt of bijvoorbeeld aangeeft dat moeder “erg geëmotioneerd” was tijdens de melding. Een signaal is ook een “soort ongemak” in het gesprek met de leerling bij navraag over de ziekmelding. Goed observeren hoe een leerling zich ziekmeldt is ook essentieel: “is hij zichtbaar ziek of meldt hij zich met dikke rode ogen (hoofd

absentenadministratie)? Mentoren en docenten zijn sowieso alert op andere signalen: cijfers, interactie met medeleerlingen, verandering in gedrag.

Veel voorkomende achterliggende redenen

Voorkomende achterliggende redenen zijn beperkte belastbaarheid, problemen in het welbevinden en soms buitensluitsituatie. Of stress, over bijvoorbeeld toetsen. Zo vertelt een mentor: “*Dan zijn ze de eerste 3 uur geweest en dan hebben ze een toets en zijn ze ineens niet lekker. Op een gegeven moment gaat het opvallen dat het vaker gebeurt*”. Als een leerling zich ziekmeldt wordt altijd gevraagd of ze een toets hebben. Dit wordt aan ouders/verzorgers gemeld. Het komt voor dat bij een ziekmelding de leerling eigenlijk een lang weekend heeft genomen, wat bijvoorbeeld duidelijk wordt als er maandag foto's gedeeld worden. Dit meldt een mentor dan soms bij de teamleider. Of leerlingen worden eerder opgehaald rondom vakanties. Daar is bijzonder verlof voor nodig en de teamleider moet hiertoe goedkeuring geven.

Weinig verschil van mening met ouders/leerlingen

Er is eigenlijk nooit verschil van mening tussen de ouders/leerlingen en de school of verzuim geoorloofd is omdat er “best veel” wordt goedgekeurd. Over beperkte belastbaarheid is er nooit verschil van mening. Een uitzondering is dat aan het eind van vorig school jaar een aantal leerlingen hun rapport niet op hebben gehaald. Middels een brief is aan ouders gecommuniceerd dat het schooltijd betreft en dat strikter gehandhaafd gaat worden.

Succesfactoren

Integrale leerlingbegeleiding

De school zet vanaf het begin van de schoolgang erg in op de integrale leerlingbegeleiding. Uit cijfers blijkt dat het merendeel van de leerlingen met plezier naar deze school gaat. Dit heeft te maken met het schoolklimaat. Er is veel aandacht voor

groepsvorming. Docenten kunnen hierin scholing volgen. De inspraak van leerlingen is groot en de rector en teamleiders hebben direct contact met leerlingen. In de integrale persoonlijke begeleiding speelt de mentor een centrale rol, maar de begeleiding wordt door de rest van het team gedragen. Dit is arbeidsintensief maar docenten voelen zich hierin ondersteund door het schoolklimaat met betrekking tot de leerlingrelatie en -begeleiding.

Vroegtijdig contact met thuis

Vroegtijdig signaleren en contact zoeken met thuis als iets aan de hand is, is ook essentieel. Als iemand iets signaleert, wordt meteen een melding gemaakt in Magister en worden “de lijntjes naar elkaar toe” gezocht.

Communicatie over eenduidig beleid

Een andere belangrijke succesfactor is de eenduidigheid van het verzuimbeleid (in de schoolgids) en de communicatie hierover naar ouders. Recent is het mentoraatbeleid herschreven – en daarmee ook de centrale rol van de mentor in het verzuimbeleid – en wordt er meer op gestuurd. Extra uren om het mentoraat in te vullen worden met NPO-gelden bekostigd.

Belemmerende factoren

Beleid beperkt belastbare leerlingen niet duidelijk belegd

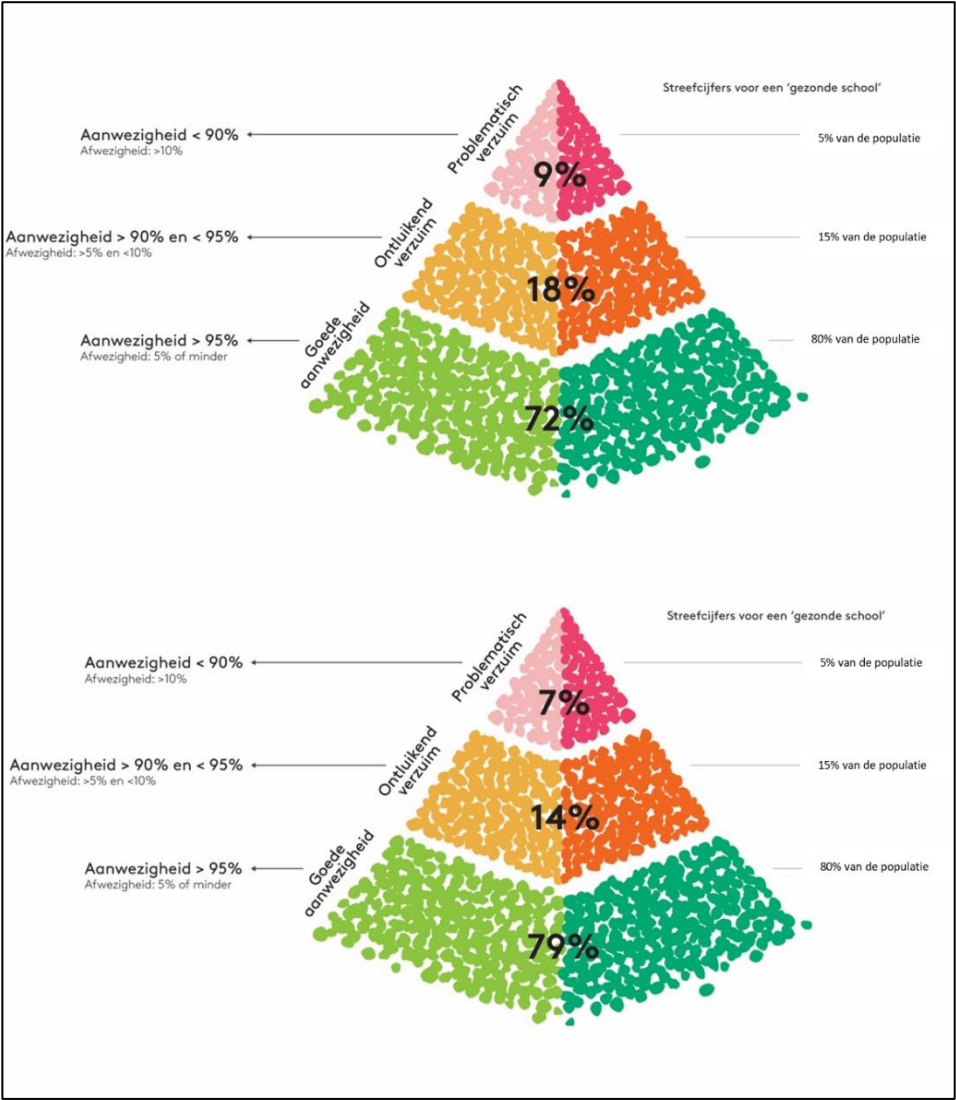
Geïnterviewden geven aan dat het beleid rondom beperkt belastbare leerlingen niet duidelijk belegd is. Voorheen werd de jeugdarts ingeschakeld, maar de GGD heeft aangegeven dat vanwege artsentekort de school een inschatting moet maken. De mentor betreft ondersteuningscoördinator, teamleider en eventueel jeugdarts of psycholoog en deze zoeken samen met betrokken ouders/verzorgers en leerling naar wat haalbaar is. De teamleider beslist of een leerling beperkt belastbaar is.

Dit is een zoektocht tussen aan de ene kant niet teveel lessen aanbieden omdat dat stress kan opleveren en aan de andere kant voldoende lessen aanbieden zodat de leerling over kan gaan. Het zoeken naar oplossingen wordt ervaren als een “grote puzzel” en als “ad-hoc” en het kost veel tijd voor de mentor om een aangepast rooster te monitoren: “Dus dat is een zoektocht waar we nu heel erg inzitten met best wel wat leerlingen” (ondersteuningscoördinator). De school probeert de trajectbegeleiders passend onderwijs in te zetten om de mentor te ondersteunen.

Aan de ene kant bestaat het besef dat het heel moeilijk is om eenduidig beleid te maken omdat de situatie qua belastbaarheid per leerling verschilt. Aan de andere kant is er behoefte aan duidelijkere afspraken over wie te betrekken, besluitvorming en scenario's. Er is behoefte aan meer informatie vanuit leerplicht over de mogelijkheden voor beperkt belastbare leerlingen buiten de school (de sociale kaart).

5.4 Portret 4 School 26

Hieronder staan de verzuimgegevens afgebeeld van school 26 uit Tabel 19.

Figuur 7 Piramide totaal (boven) en geoorloofd verzuim (onder)

Wie zijn binnen de school actief betrokken bij geoorloofd verzuim, op welke moment en welke wijze?

Een duidelijk schoolbeleid

“Iedereen is op een lijn.”

De aanwezigheid en eventueel verzuim van leerlingen wordt elke les geregistreerd in Magister. Bij zorgwekkend verzuim treedt de handreiking verzuim in werking. In de handreiking verzuim staat uitgeschreven wat onder geoorloofd en ongeoorloofd verzuim valt en wat het stappenplan is. De rollen van de mentor, coördinatoren en verzuimcoördinator staan beschreven, wanneer er contact moet worden gezocht met ouders/verzorgers, wanneer het ondersteuningsteam ingezet moet worden en welke sancties/consequenties er zijn voor de leerlingen die verzuimen. Dit verzuimbeleid is bekend bij ieder lid van het schoolteam en wordt goed toegepast.

Goede samenwerking

“Ik kijk op een gegeven moment naar het overzicht en dan denk ik goh die is nog steeds ziek. Dat is in principe geoorloofd en dan mail ik wel de mentor van is er al contact geweest met thuis? En als het hogerop speelt dan stuur ik het door naar de ondersteuningscoördinator. Soms vallen je dingen op, ook al is het geoorloofd.” – verzuimcoördinator

De verzuimcoördinator, ondersteuningscoördinator, veiligheidscoördinator, anti-pest coördinator en de mentoren werken nauw samen. De verzuimcoördinator houdt bij welke leerlingen in aanmerking komen voor het leerplichtspreekuur en informeert de mentoren welke leerlingen een hoog verzuim hebben en welke leerlingen nog uren moeten inhalen. De verzuimcoördinator stelt wekelijks overzichten op van alle leerjaren en klassen. *“Dat is een extraatje dat we doen voor de mentoren.”* De ondersteuningscoördinator en de verzuimcoördinator overleggen met elkaar en de ondersteuningscoördinator overlegt weer met de leerjaarcoördinatoren. Om de week is er een overleg met de directie en de verschillende

coördinatoren over verzuim. Ook de mentoren bespreken met de coördinatoren en de schoolleider om de zoveel tijd in een formeel ingepland overleg het verzuim in hun klassen. Als het nodig blijkt wordt er een multidisciplinair overleg gepland met alle personen die betrokken zijn bij de leerling met een hoog verzuim en dan wordt er een plan van aanpak opgesteld.

Mentoren hebben een belangrijke rol

“Het is wel belangrijk dat wij als mentor daar heel kort op zitten.”

Als een leerling langer dan drie dagen verzuimt zoekt de mentor contact met de ouders om te vragen wat er precies aan de hand is. De mentor vraagt onder andere of ouders kunnen inschatten hoe lang de leerling thuisblijft. Wanneer de leerling weer op school is kijkt de mentor met de leerling naar welke lessen gemist zijn en hoe dat ingehaald kan worden. Als een mentor merkt dat er problemen zijn in de thuissituatie van de leerling, dan is het aan de mentor om het docententeam van die leerling daarvan op de hoogte te brengen. Bij opvallend of veelvuldig verzuim nodigt de mentor de ouders op school uit. Bij dit gesprek sluit ook een coördinator aan.

“Een mentor moet een goede band houden met de leerling en ouders en een coördinator kan soms misschien weer een kritische vraag stellen.”

Een breed ondersteuningsteam

“Echt even analyse doen van alles...het is dus maatwerk...”

Als blijkt dat er meer aan de hand is in de thuissituatie dan kijkt de school in overleg met de ouders of ze extern ondersteund kunnen worden. Als het verzuim met de school te maken heeft, dan wordt er advies gevraagd aan het ondersteuningsteam van de school. Het ondersteuningsteam bestaat uit orthopedagogen, trajectbegeleiders, twee ondersteuningscoördinatoren en een psycholoog. Samen wordt gekeken wat voor soort begeleiding de leerling nodig heeft en wat voor extra ondersteuning die school aan kan bieden. Het ondersteuningsteam biedt bij veelvuldig

verzuim, bijvoorbeeld tijdelijk begeleiding vanuit de orthopedagoog, een trajectbegeleider, het volgen van een training en in sommige een aanpassing in het onderwijsprogramma. Ook de leerplichtambtenaar of jeugdarts of CAG sluiten regelmatig aan bij deze gesprekken. Soms is er bij medisch schoolverzuim ook contact met het ziekenhuis.

“We doen een dossier analyse: je hebt een aantal gesprekken hier op school, bij gestapelde problematiek dat er van alles aan de hand is, en dan plan je meerdere MDO’s met iedereen die ermee te maken heeft, ook externen, en dan maak je een plan van aanpak en dat evalueer je weer. Er wordt veel aandacht aan besteed.”

Preventief werken: Contact met ouders en leerlingen

Opvallend verzuim komt vaak voor bij leerlingen die al in de instroombegeleiding gezet zijn vanuit het ondersteuningsteam, dus die krijgen vanaf het begin al begeleiding om te zorgen dat het op school goed loopt. Mentoren hebben voor de herfstvakantie met elke oudercontact, ongeacht of het wel of niet goed gaat, zodat het contact met ouders aan de voorkant staat. Als er dan een keer iets is met de leerling op school of als thuis problemen zijn, kunnen de ouders en de mentoren elkaar snel vinden. Een mentor heeft ook meerdere keren per jaar een driehoek gesprek met de ouder en leerling, zodat ouders zichtbaar blijven en de drempel in het contact met de school laag blijft.

“De meeste leerlingen zijn hier omdat ze zich prettig voelen of thuis voelen doordat ze gezien worden door docenten en door medeleerlingen. Als we die sfeer kunnen creëren dan zou kun je het verzuim ook terugbrengen, denk ik. En je kan honderd miljoen procedures en protocollen maken maar als dat er niet is, dan blijf je thuis. Je moet contact hebben met de leerlingen.”

Hoe wordt de oorzaak van geoorloofd verzuim achterhaald?

Duidelijke handreiking en definities

Aan de hand van de handreiking verzuim wordt bepaald of er sprake is van geoorloofd verzuim, in eerst instantie door de receptionist en in tweede instantie, als er twijfels zijn, door de coördinator. Bij ziekte moeten ouders zich elke dag melden: bellen voor 8.30 naar de receptie. Als een kind een uur later is op school dan is het eerste uur verzuimd: dat is aan de voorkant vastgesteld als ongeoorloofd. Als een ouder zegt “verslapen maar ook niet lekker,” wordt het kind ziekgemeld, maar met de gedachte “misschien is er iets anders.” Dan gaat een mentor samen met de coördinator in overleg en wordt er contact gezocht met ouders/verzorgers. Maar in de basis is er sprake van vertrouwen, als ouders hun kind ziekmelden dan is de leerling ziek.

Bijzondere situaties: School geïnitieerd verzuim

Onderwijsuren, zoals stages en excursies worden niet gezien als verzuim. Gesprekken worden zo veel mogelijk buiten de lessen ingepland, bijvoorbeeld mentorgesprekken, gesprek met een decaan, maar ook de inhaaltoetsen. Er zijn ook leerlingen die tijdelijk geoorloofd niet op school zijn, omdat ze bijvoorbeeld een behandeltraject hebben of kortdurend extern onderwijs volgen. Als de school daarvan op de hoogte is dan zijn er afspraken over gemaakt met ouders, de leerling en de betreffende instantie. Dat wordt geregistreerd in Magister. De mentor houdt contact en op het moment dat de leerling weer terug is maakt de mentor samen met de leerling een planning.

Signalering van achterliggende oorzaken

“Je kijkt echt naar het patroon.”

Signalen zijn hoog ziekteverzuim boven de 60 uur. Behalve structureel verzuim kijken betrokkenen ook naar patronen in wanneer een leerling ziek wordt gemeld, bijvoorbeeld als een leerling vijf keer alleen op de maandagen ziek is en het bekend is dat de ouders gescheiden zijn, dan gaat de mentor met de leerling

in gesprek. Ook bij patronen zoals bijvoorbeeld vaak de eerste uren verzuimen, of bij toetsen, of de week voor of na de schoolvakantie zijn de betrokkenen alert.

Succesfactoren

“De samenwerking met z’n allen: mentoren die snel in actie komen, verzuim- en ondersteuningscoördinator die het grote overzicht houden en zorgen dat mensen scherp blijven op het verzuim. En snel doorpakken ook met het ondersteuningsteam als ze weten dat er wat meer nodig is.”

Een stevig ondersteuningsstructuur: Overzicht en opvolging

“Want het is niet zo dat een leerling dat zo ineens voor zijn kiezen krijgt hoor, want je bent tenslotte ziek geweest.”

Als school met veel leerlingen met een ondersteuningsvraag, heeft de school ook een stevig ondersteuningsteam. Het ondersteuningsteam ondersteunt de mentoren. De school heeft hoge verwachtingen van de mentoren. Omdat de leerlingen meer moeite hebben met het onderwijs en er vaak meerdere problemen op de achtergrond spelen biedt de mentor en eventueel de leerlingcoördinator steun en nazorg bij het inhalen van werk na ziekte.

“Ik denk dat we als mentoren heel veel ruimte en instrumenten krijgen om goed de zaken te kunnen coördineren en controleren. Ik denk dat we daarin bevoorrecht zijn als school. We kunnen heel snel schakelen, omdat we heel veel intern beschikbaar hebben waarmee we kunnen handelen. We hebben heel veel handvatten hier op school en dat is wel fijn en dat gun ik andere scholen ook. Ik denk dat echt ook een sleutel is.”

Voor leerlingen die van tevoren weten dat ze een aantal weken niet kunnen komen vanwege een operatie, krijgen ze waar mogelijk al huiswerk thuisgestuurd van de mentor. En als die leerling weer naar school kan komen na langdurig verzuim wordt er samen gekeken naar de ondersteuningsbehoeften en wordt er een plan

van aanpak gemaakt met ouders, leerling, en hulpverleners (iedereen die erbij betrokken was/is, dus soms ook leerplicht of jeugdarts). Na een maand komen ze weer bij elkaar voor een evaluatie. *“Het is een proces dat je steeds doorloopt totdat het weer oké is.”*

Maatwerk: De leerling staat centraal

“Ik blijf erbij, ik denk dat los van alle procedures contact en gezien worden het allerbelangrijkste is. Leerlingen kunnen zich niet snel verstoppen, omdat we niet zo groot zijn. Ze worden altijd wel gezien.”
- mentor

De mentoren gaan altijd eerst met leerlingen in gesprek, over hoe het gaat, en wat de leerling wel of niet aan kan. Als sommige leerlingen bepaalde settings lastig vinden wordt er in overleg met de leerling gezocht naar een oplossing zodat de leerling mee kan blijven doen, bijvoorbeeld bij een praktijkles waar het erg lawaaiig is. Of wanneer een leerling bijvoorbeeld heel gespannen is om naar school te komen spreekt de mentor met de leerling af zich, voordat het naar de les gaat, aan te melden bij de mentor of de coördinator zodat die persoon even stil kan staan bij de leerling. Bijvoorbeeld wat betreft hoe ze zich voelen en hoe te zorgen dat die leerling mee kan doen met de les, zodat de leerling wat gerustgesteld is voordat hij/zij naar de les gaat. *“De leerling staat centraal, dat is het meest belangrijke.”*

Voor moeilijke gesprekken plant de school standaard een MDO in, waar iemand van het ondersteuningsteam ook bij aansluit. De school probeert altijd de leerling binnen school te houden, maar als dat niet lukt dat wordt er een deskundige ingeroepen om de leerling als niet belastbaar te verklaren. *“Want daar zit ook grenzen op natuurlijk want als het niet meer gaat, dan moeten we ook andere dingen gaan doen.”*

Korte lijntjes en nauwe samenwerking met ouders

Communicatie is belangrijk. Er zijn korte lijntjes met ouders en met het ondersteuningsteam en collega's. De school heeft relatief veel contact met ouders en leerlingen. Volgens de collega's komt dit doordat ouders contact hebben met de mentoren, de coördinatoren en soms rechte lijnen met de docenten.

“Soms hoor je wel van ouders ‘ja, ik krijg m’n kind niet op school omdat er andere zaken spelen’. En we proberen dan wel een afspraak met ouders te maken: Wees wel eerlijk over het soort ziekteverzuim, anders kunnen we er niet voor zorgen dat het kind weer op school komt. Als het je als ouder niet lukt dan bel je de coördinator, zeg dat het niet lukt en dan pak ik dat op.” – schoolleider

Belemmerende factoren

Administratie en hiaten bij het registreren

Omdat veel personen van het schoolteam betrokken zijn bij verzuim is elkaar op de hoogte houden soms een uitdaging. De verzuimcoördinator en ondersteuningscoördinator hebben de grote uitdaging om 800 leerlingen in de gaten te houden. Zij fungeren als vangnet na de eerste stap, dat ligt bij de mentoren. Het is dus wel nodig dat het in Magister goed geregistreerd wordt, zodat ze weten of er al acties ondernomen worden, bijvoorbeeld dat ouders zijn uitgenodigd of dat er een MDO gepland wordt. Soms in gesprekken over een afwezige leerling zegt een mentor dat er contact is geweest met de ouders maar dan staat het niet in het logboek in Magister. De registratie kan in de waan van de dag vergeten worden en daarom is het heel belangrijk dat de mentoren dat blijven doen en dat coördinatoren blijven sturen.

Ingewikkelde thuissituaties

“Je houdt rekening met de thuissituatie. Dat weet de mentor als één van de beste, van hoe is de thuissituatie, en daarop baseert de mentor het gesprek of aanpak.”

Bij de leerlingen is er vaak sprake van ingewikkelde thuissituaties en gestapelde problematiek. Soms spelen ouders een belemmerende rol, bijvoorbeeld als ze hun kind bewust

thuishouden omdat de leerling op een broer/zus moet passen of moet tolken voor zijn ouders. De school kijkt ook naar hoe zij kunnen helpen om steun van externen of van de gemeente bij het gezin te betrekken. Als de school twijfels heeft of een ouder een kind bewust thuishoudt doen ze zo veel mogelijk om de band met ouders niet te schaden.

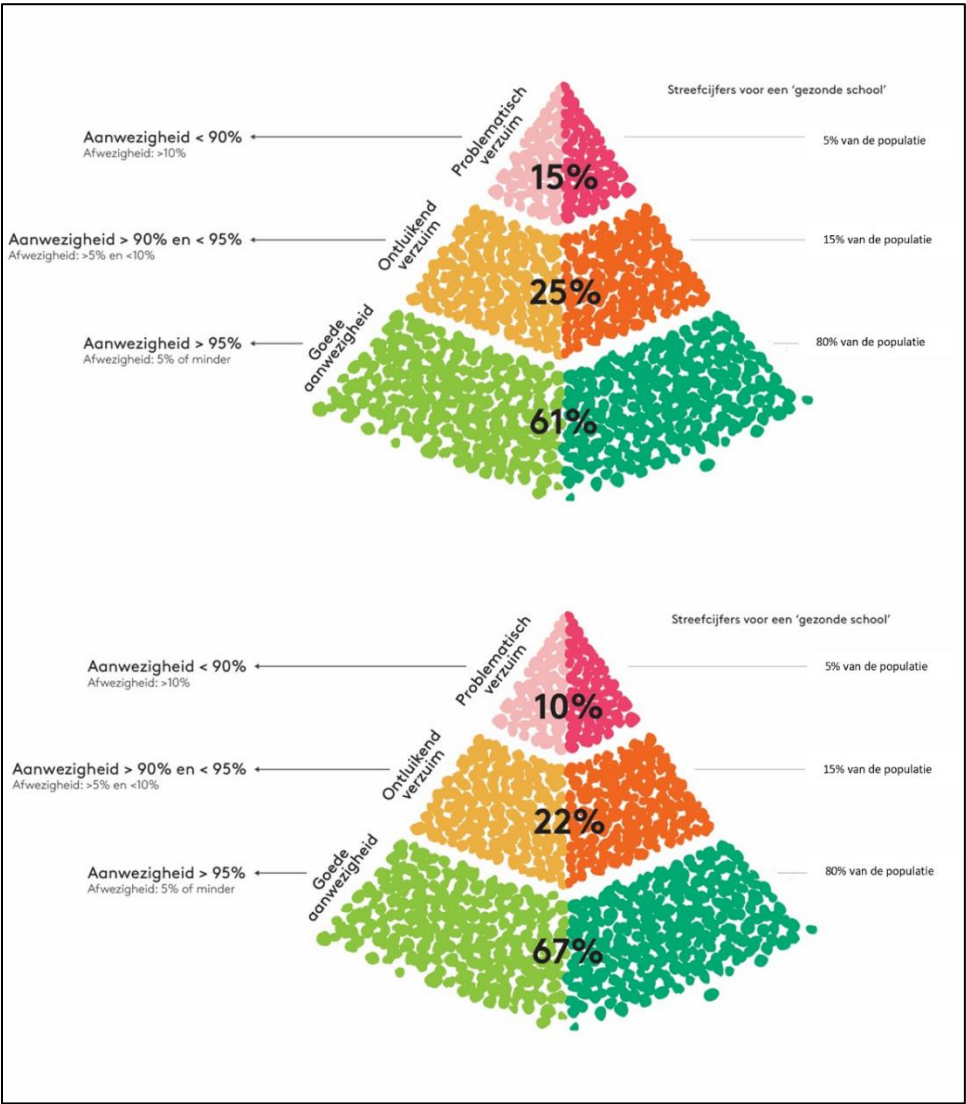
Stagnatie bij externe partijen

“Wil je succes boeken dan moet je goed samenwerken en dan kunnen we veel acties en duidelijkheid binnen de school bieden, maar samenwerking met de partners is ook belangrijk.”

De samenwerking met externe partners vindt de school een belangrijke verbeterpunt. De partners zouden sneller moeten doorpakken als een school iets signaleert. Als de school alles heeft geprobeerd, en het stagneert extern, dan kan de school zelf ingrijpen, maar dat doen ze liever niet zodat de relatie met de ouders goed blijft. De relatie met ouders is moeilijk te herstellen. De acties van externe partners zijn een randvoorwaarde.

5.5 Portret 5 School 27

Hieronder staan de verzuimgegevens afgebeeld van school 27 uit Tabel 19.

Figuur 8 Piramide totaal (boven) en geoorloofd verzuim (onder)

Wie zijn binnen de school actief betrokken bij geoorloofd verzuim, op welk moment en op welke wijze?

Helder beleid

De school heeft een duidelijk verzuimbeleid. Dat is vastgelegd door het samenwerkingsverband Zuid-Kennemerland voor alle scholen in het samenwerkingsverband. Daarin staat duidelijk vermeld wat de procedures zijn bij elke vorm van geoorloofd verzuim.

Het is een eenduidige aanpak die alle collega's op school hanteren. Indien een leerling niet op school is, wordt dat door de vakdocent gemeld in Magister als 'Absent' en betreft het ongeoorloofd gedrag. Het wordt aan ouders gemeld dat de leerling wordt gemist. Ziekte of tandartsbezoek wordt door de ouder gemeld, via Magister of telefonisch bij de conciërge. Alle overige redenen van afwezigheid moeten telefonisch worden gemeld bij de coördinator. Er is een verlofformulier voor het aanvragen van verlof buiten de schoolvakanties, dat aan bepaalde voorwaarden moet voldoen. Bij schorsingen wordt een uitgebreide escalatieladder gehanteerd, waarmee schorsingen zoveel mogelijk worden voorkomen of wordt getracht schorsingen zo veel mogelijk terug te dringen.

Wekelijkse aanwezigheidsoverzichten

De mentor krijgt elke week van de coördinator een overzicht van de aanwezigheid en wordt geacht bij verzuim opvallendheden met de betreffende leerling door te nemen. De mentor zit er kort op en neemt desgewenst contact op met de ouders. Ook checkt de mentor of het verzuim juist is geregistreerd in Magister.

Contact met de ouders

Bij ziekte langer dan twee dagen neemt de mentor contact op met de ouders. Als een leerling vaker afwezig is met reden, dan wordt de jeugdarts ingeschakeld, ook in overleg met de ouders. Bij alle communicatie, ook naar externe partijen, worden altijd eerst de ouders geïnformeerd en om toestemming gevraagd.

Meerdere personen op school betrokken

Behalve de mentoren en de vakdocenten zijn ook de zorgcoördinator en de coördinatoren van de onder- en bovenbouw betrokken: “*We herinneren elkaar eraan en zo houden we elkaar scherp*”.

Contact met externen

Bij zeer frequent verzuim wordt ook wel eens leerplicht ingeschakeld, ondanks dat het om en ziekmelding gaat. De school zit er heel kort op en er is goed contact met de leerplicht, jeugdarts, verpleegkundige en diverse hulpverleningsinstanties. Jaarlijks komen alle partijen twee keer bij elkaar en iedereen kent elkaar goed, waardoor er snel geschakeld kan worden. Bij langdurig verzuim is het ook mogelijk dat er trajectbegeleiding wordt ingezet en dat het samenwerkingsverband daarbij wordt betrokken.

Maatwerk

Er zijn verschillende samenstellingen van functionarissen binnen en/of buiten de school die worden betrokken als er sprake is van verzuim. Dat is maatwerk. Als een leerling bijvoorbeeld vanwege overlijden in de familie geoorloofd afwezig was, wordt gekeken hoe de leerling weer naar school is te krijgen en wat daar aan ondersteuning bij nodig is. Ook wordt dan besproken met de leerling of deze begeleiding wil of niet.

Toestemming voor extra verlof alleen bij gegronde redenen

Ouders kunnen bij de school verzoeken om extra verlof voor hun kind. Dit geoorloofde verlof is aan bepaalde voorwaarden gebonden die duidelijk op de website staan. Er moet een gegronde reden zijn. De bouwcoördinator die deze verzoeken behandelt houdt er bij het al dan niet toestemming verlenen ook rekening mee of een leerling er goed voor staat, zijn best doet en werk inhaalt.

Hoe wordt de oorzaak van geoorloofd verzuim achterhaald?

De mentor heeft contact met ouders

Bij vermoedens dat er achterliggende oorzaken zijn voor het verzuim van een leerling, wordt dit uitgesproken en voorgelegd aan de mentor. De mentor heeft het eerste contact met de leerlingen, staat ook het dichtste bij hen en heeft het beste zicht op wat er in de lessen gebeurt. De mentor is ook degene met het kortste lijntje met de ouders. Afhankelijk van de achterliggende reden wordt dit verder opgepakt. Bijvoorbeeld: een moeder die haar zoon ziekmeldt omdat hij wordt gepest, wordt op school uitgenodigd voor een gesprek en aan de hand wat er speelt volgt er het stukje maatwerk.

Er is over het algemeen een heel open contact met ouders over en weer. Als er sprake is van pesten of zich niet veilig voelen op school, en een leerling thuisblijft of thuis wordt gehouden, dan komt dat naar voren in een persoonlijk gesprek.

“Ik denk dat, omdat de school heel vriendelijk, direct is en openstaat, dat de ouders uitnodigt om het gesprek aan te gaan. De lijntjes zijn kort.”

Inzet van externen

Iedereen is alert op een goede registratie in Magister, waardoor bijzonderheden en/of patronen snel worden signaleerd. Als uit de maandelijkse verzuimcheck blijkt dat een leerling bijvoorbeeld 1 tot 3 dagen ziek is, dan roept dat de vraag op wat de reden daarvoor is. Externen gaan op zoek naar de oorzaak van het verzuim. Zo gaat de jeugdarts in gesprek met leerling en ouders om de achterliggende reden te achterhalen. Als de leerplicht wordt ingeschakeld, gaat deze ook thuis langs bij de ouders. Bij problematiek in de thuissituatie heeft de school vo-coaches die laagdrempelig samen met de ouders aan tafel in gesprek gaan voor de duur van maximaal 5 gesprekken. Als ouders daar niet voor open staan en er sprake is van gezinsproblematiek wordt centrum Jeugd en Gezin ingeschakeld. Afhankelijk van de problematiek kan

ook sociaal maatschappelijk werk worden betrokken of worden er sociale vaardigheidstrainingen ingezet.

Succesfactoren

Investeren in relatie mentor met ouders en leerlingen

“Een goed contact met ouders en snel reageren, via mail, telefoon, maakt dat zij zich gehoord voelen en dat geeft rust en vertrouwen.”

De school organiseert aan het begin van elk schooljaar informatieavonden voor ouders ten behoeve van het kennismaken met de mentor. Ook komt op de informatieavond de informatie over de procedure van ziekmelden en afmelden ter sprake, zodat iedereen daar bekend mee is.

De mentoren gaan in de onderbouw met hun klas mee, waardoor mentoren en ouders elkaar heel goed kennen. Mentoren en ouders zien elkaar meerdere keren per jaar. In de drie portfoliogesprekken tussen mentor, ouders en leerlingen reflecteren de leerlingen op de afgelopen periode in een presentatie van een half uur. Dan zien ouders welke doelen zijn opgesteld en wat de leerling heeft gedaan en geleerd.

In voorkomende gevallen dat het contact tussen mentor, leerling en/of ouders minder soepel verloopt, kunnen de coördinatoren een bemiddelende rol spelen en de mentor helpen of adviezen geven.

Kleine klassen

De school heeft bewust gekozen voor kleine klassen (maximaal 24 leerlingen) waardoor het haalbaar is voor de mentor om goed contact te onderhouden met alle leerlingen en voor iedereen aandacht te hebben.

Persoonlijke aanpak leerlingen

Behalve goed contact met ouders, waarin het positieve wordt benadrukt van hun zoon of dochter, is ook een positieve

benadering van leerlingen van belang. Er is aandacht voor bijscholing van docenten gericht op klassenmanagement. Er worden technieken gebruikt, waardoor leerlingen zich gehoord voelen, onder andere door het geven van complimenten, maar ook als er aandacht wordt gevraagd voor iets minder leuk, wat je dan positief afsluit.

“We komen elke ochtend samen, dat is heel gezellig. Dan heb je het eventjes over de dag, een bepaalde leerling, hoe staat het ervoor. Daardoor houd je het met elkaar heel persoonlijk en de aandacht erbij. Korte lijstjes dus.”

Het is van groot belang voor leerlingen dat ze gezien worden en dat het ook wordt gezien als ze niet aanwezig zijn.

Bij ongewenst gedrag van leerlingen heeft de school een ‘uitstuurplek of trajectvoorziening, dan worden ook ouders geïnformeerd en meegenomen in het traject met de verwachting dat dit ook thuis wordt besproken.

Goede registratie van het verzuim in Magister en bij signalen snel doorpakken

Elke vier weken wordt het verzuim gecheckt en veel mentoren hebben een vast moment in de week waarop ze het lijstje doornemen en gesprekjes voeren met de betreffende leerlingen.

Vroegtijdig betrekken van ouders en leerling

Het verzuim van leerlingen wordt vroegtijdig met de ouders besproken en komt ook in de portfoliogesprekken aan de orde. De leerling speelt daar ook een belangrijke rol. Hij/zij verwerkt de informatie uit Magister in een presentatie van het aantal keer afwezig, te laat, ziek en/of materiaal vergeten, wat vervolgens wordt besproken.

Zo min mogelijk tussenuren in het rooster

Door een goed rooster met zo min mogelijk tussenuren, is er voldoende ruimte om buiten schooltijd naar de tandarts te gaan of iets anders te plannen. Ook school gerelateerde activiteiten zoals

peer-to-peer (peer support van vierde klassers die derde klassers begeleiden) vinden veelal in de pauze plaats of tijdens het mentoruur of als keuzewerktijd, zodat er geen lessen worden gemist. Mocht het wel zo zijn dat begeleiding tijdens een reguliere les plaatsvindt, dan wordt rekening gehouden waar het beste past, zodat een leerling geen les mist waar deze onvoldoende voor staat.

In de pauze op het schoolplein blijven

De leerlingen van alle leerjaren mogen in de pauze niet van het plein af.

“Dat houdt het kleiner, dat er niet iets buiten gebeurt, en je houdt meer zicht op de zaak. De verleiding om te roken is er niet binnen, maar buiten misschien wel....

Daardoor is de controle goed. Het is bovendien ook prettig voor de leerlingen.....het zorgt voor rust en regelmaat. Daardoor kun je ook minder snel te laat komen.”

Mentoren faciliteren en steunen

Vanwege de centrale rol die mentoren hebben, moeten zij daarbij worden gefaciliteerd en gesteund, zowel in tijd als in andere voorwaarden. *“Het wordt wel verwacht dat de mentoren gefaciliteerd en gesteund worden, dat maakt het met elkaar heel prettig, en dat is ook een succesfactor.”*

Profilering van de school

De uitval op de school kan minder zijn omdat leerlingen bewust hebben gekozen voor techniek, omdat ze techniek leuk vinden en daarom naar deze school zijn gekomen.

Belemmerende factoren

Meningsverschil met ouders

Het komt voor dat ouders vinden dat ze terecht hun kind ziekmelden en de school daar een andere mening over heeft. Bij verschil van mening met de ouders over geoorloofd of ongeoorloofd verzuim, gaat de school eerst in gesprek met de

ouders, om te achterhalen wat de leerling nodig heeft en zo nodig kan leerplicht of hulpverlening worden ingeschakeld.

Moeilijk of geen contact met ouders

Het komt ook voor dat de school te maken heeft met vermijdende ouders, die school niet zo belangrijk vinden en hun kind makkelijk ziekmelden. Het is dan lastig voor de school om in contact te komen met deze ouders, zowel telefonisch, via mail, via Magister en/of door het sturen van een brief. Het benaderen van deze ouders vergt maatwerk.

Geen match tussen mentor en leerling

Het kan ook zijn dat een mentor minder actief is, of minder makkelijk contact maakt, of dat het tussen mentor en leerling niet goed 'matcht'. Dit belemmerend het succes.

6 Conclusie

In dit onderzoek is onderzocht hoe het geoorloofde verzuim onder de vo-scholen van swv vo Zuid-Kennemerland kan worden teruggedrongen naar minder dan vijf procent. Dit onderzoek bestaat uit twee delen. In het eerste deel zijn de verzuimcijfers en -percentages onderzocht en in het tweede deel is onderzocht hoe scholen met een laag geoorloofd verzuimpercentage dit bereiken.

6.1 Deel 1 Verzuimcijfers en -percentages

Het doel van het eerste deel van dit onderzoek is inzicht geven in de mate waarin verzuim plaatsvindt op de scholen. De focus van het onderzoek ligt op het terugdringen van geoorloofd verzuim. Uit het onderzoek blijkt dat geoorloofd verzuim (5,87%) gemiddeld vaker voorkomt dan ongeoorloofd verzuim (0,95%) op de scholen in het swv vo Zuid-Kennemerland. Als we uitgaan van het RtI model van Kearney & Graczyk (2014) dan valt op dat het totale verzuim op de scholen erg hoog ligt. Bij geoorloofd verzuim zien we dat gemiddeld slechts bij 61 procent van de leerlingen sprake is van een goede aanwezigheid en gemiddeld bij 14 procent van de leerlingen sprake is van problematisch verzuim. De verschillen tussen scholen zijn groot. Een opvallende uitkomst is dat er meestal geen maatregel wordt getroffen bij verzuim. Bij vso scholen is het vaak onbekend of er een maatregel is getroffen. Het verzuim in de eerste maand van het schooljaar blijkt een goede voorspeller voor het verzuim in de rest van het schooljaar. Dit

verband blijkt groter voor geoorloofd verzuim dan voor ongeoorloofd verzuim.

Op geen van de scholen heeft minstens 80 procent van de leerlingen een goede aanwezigheid wat betreft geoorloofd verzuim. Op slechts vier van de 31 scholen hebben minder dan 15 procent van de leerlingen ontluikend geoorloofd verzuim. En slechts op één school is het percentage problematisch geoorloofd verzuim lager dan 5 procent. Geoorloofd verzuim op reguliere scholen wordt vooral veroorzaakt door medische redenen, terwijl dit op vso scholen vooral veroorzaakt wordt door school geïnitieerde activiteiten. Wat betreft het school geïnitieerd verzuim hebben scholen zelf veel invloed en hier liggen dan ook kansen voor scholen om het verzuim terug te dringen. School geïnitieerd verzuim wordt vaak niet als verzuim gezien, omdat de leerlingen wel aanwezig zijn op school. Het gaat om momenten waarop leerlingen les hebben volgens hun rooster, maar waarop door school iets anders gepland wordt, zoals een inhaaltoets, trajectbegeleiding of een gesprek met een mentor. De leerling volgt hierdoor niet de les, die andere leerlingen wel krijgen en mist hierdoor een instructiemoment.

Er bestaan grote verschillen in de mate van geoorloofd verzuim tussen de verschillende scholen en voor de verschillende leerjaren, schooltypen, geslacht en wel/geen LWOO. Vooral in leerjaar 1 en leerjaar 6 is het geoorloofd verzuim laag en in de leerjaren 2 en 3 is het geoorloofd verzuim vaak hoog. De grootste verschillen in geoorloofd verzuim tussen scholen doen zich voor in leerjaar 3. Bij de kaderberoepsgerichte leerweg is het geoorloofd verzuim het hoogst en bij de scholen met een brede onderbouw en bij de gymnasia is het geoorloofd verzuim het laagst. Meisjes verzuimen gemiddeld meer dan jongens en leerlingen met LWOO verzuimen minder dan leerlingen zonder LWOO.

6.2 Deel 2 Hoe kunnen scholen een laag geoorloofd verzuimpercentage bereiken?

Het doel van het tweede deel is inzicht geven in de mogelijkheden voor het terugdringen van geoorloofd verzuim. Deze mogelijkheden zijn onderzocht door middel van een beknopte literatuurstudie en casestudies van vijf scholen (schoolportretten).

Een goede verzuimregistratie

Uit de schoolportretten en de literatuurstudie blijkt dat alles begint bij een goede verzuimregistratie. Periodieke verzuimoverzichten zijn nodig om vroeg te kunnen signaleren en patronen bloot te leggen en te herkennen. Waar sommige scholen maandelijks een verzuimoverzicht maken doen andere scholen dit wekelijks. Een wekelijks overzicht kan ervoor zorgen dat het team constant bezig is met het onderwerp van verzuim en er continu zich op heeft.

Uit de literatuurstudie blijkt ook dat het hebben van een verzuimprocedure van belang is, maar opvallend is dat ondanks dat alle scholen de handreiking verzuim hebben³ niet alle scholen dit verzuimbeleid hanteren of zich hiervan bewust zijn als het gaat om geoorloofd verzuim. Dit is van belang ook voor de communicatie naar ouders toe. Een eenduidig verzuimbeleid voorkomt onder andere verschillen in de registratie, maakt duidelijk wie waar verantwoordelijk voor is en hoe er gehandeld dient te worden. Ook kan een verzuimprocedure ervoor zorgen dat de aanpak is ingebed in de schoolstructuur.

Gecombineerde gezamenlijke aanpak

Op alle scholen is sprake van een breed ondersteuningsteam en/of

³ De handreiking verzuim bevat wet- en regelgeving, procedures, interventies m.b.t. zowel geoorloofd als ongeoorloofd verzuim en is opgesteld door leerplicht, jeugd ggd en het swv.

een gecombineerde gezamenlijke aanpak. Meerdere scholen noemen dat zij een goede samenwerking hebben waarbij sprake is van korte lijntjes tussen de mentoren, zorgcoördinatoren, ondersteuningscoördinatoren en docenten. Het is van belang dat het gehele team overzicht heeft en de mentor zich gedragen voelt door de rest van het team. Samen kunnen ze het beste zicht krijgen op de achterliggende oorzaken door de problemen te analyseren, en een plan van aanpak opstellen. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat het van belang is dat het team dat betrokken is bij het verzuim van leerlingen verschillende rollen aanneemt, namelijk een controlerende rol (controleren of een leerling die zich ziekmeldt inderdaad ziek is), een structurerende rol (duidelijk maken van de regels omtrent ziekteverzuim, de consequenties ervan en zo nodig het regelen van begeleiding bij het zoeken naar mogelijke oplossingen) en een empathische rol (coachen en begeleiden van leerlingen vanuit betrokkenheid met de leerling). Hierbij is het van belang dat het team goede gespreksvaardigheden, affiniteit, een vertrouwensverband en goede coachtechnieken heeft. Voor het ontwikkelen van deze capaciteiten is extra scholing nodig. Uit onderzoeken buiten Nederland blijken interventies effectief die zich richten op professionalisering van docenten. Denk daarbij aan kennis over de thuissituatie van leerlingen en de invloed daarvan op het gedrag van leerlingen en coaching om vaardigheden aan te leren en vertrouwen te krijgen in het stimuleren van positief gedrag bij de leerlingen.

Ook de samenwerking met externe partijen en het betrekken van externe partners is van belang bij langdurig verzuim. Uit de literatuurstudie blijkt dat het betrekken van de school, de jeugdgezondheidszorg en de leerplichtambtenaar van de gemeente samen ingezet dienen te worden bij signalen van ziekteverzuim. Zij werken samen naar het vroegtijdig herkennen van de problematiek en het gezamenlijk tot oplossingen komen.

Naast het opstellen van een plan is het ook van belang dat het plan van aanpak geëvalueerd wordt, zodat het plan steeds verder aangescherpt of aangepast kan worden. Op basis van de beknopte literatuurstudie weten we dat onmiddellijk actie ondernemen en meerdere bronnen gebruiken voor het maken van een plan van aanpak bijdragen aan het verminderen van geoorloofd verzuim.

Goed contact met leerlingen en ouders

Ook het structureel inplannen van verzuimgesprekken met leerlingen en ouders is van belang om verzuim vroeg terug te kunnen dringen. Goed contact met leerlingen en ouders is daarom cruciaal. Leerlingen moeten zich gezien en gehoord voelen en er moet al vroegtijdig sprake zijn van contact met ouders. Daarbij is maatwerk en persoonlijke aanpak van belang. De leerling moet centraal staan. Goed contact is ook van belang om achterliggende oorzaken van het verzuim te begrijpen. Uit de literatuurstudie blijkt dat het nagaan van de mentale/cognitieve en sociaal/emotionele aanwezigheid van leerlingen zicht geeft op redenen voor verzuim en kan helpen bij het signaleren van een vroege manifestatie van dagelijkse symptomen die kunnen leiden tot schoolverzuim.

Mentoren moeten gefaciliteerd en gesteund worden zodat ze ook daadwerkelijk voldoende tijd en mogelijkheden hebben om het contact met leerlingen en ouders te onderhouden. Indien het contact tussen mentor, leerling en/of ouders niet goed verloopt, zouden coördinatoren een bemiddelende rol kunnen spelen en de mentor helpen of adviezen geven. Daarnaast zou een school er ook voor kunnen kiezen om het contact met ouders niet alleen via de mentor te laten lopen, maar ook bijvoorbeeld met de coördinatoren en soms rechte lijnen met de docenten.

Als laatste noemen scholen factoren die bijdragen aan de aanwezigheid van leerlingen, door bijvoorbeeld het schoolgerelateerd verzuim te beperken, zo min mogelijk

tussenuren in het rooster te plannen en leerlingen in de pauze op school te houden.

6.3 Aanbevelingen

Uit de schoolportretten blijkt dat niet alle scholen een verzuimbeleid op papier hebben als het gaat om geoorloofd verzuim. Uit de beknopte literatuurstudie blijkt dat het hebben van een procedure bijdraagt aan minder ziekmeldingen, maar dat scholen deze procedures nauwelijks evalueren. Het swv heeft een handreiking verzuim opgesteld die alle scholen die onder het swv vallen moeten toepassen. Het zou goed zijn om de toepassing en uitvoering van deze handreiking onder de scholen te evalueren. Dat zou bij kunnen dragen aan doorontwikkeling van de handreiking verzuim en mogelijk het verminderen van verzuim.

Uit internationaal onderzoek blijkt dat het intensief begeleiden van kleine groepen van leerlingen die een hogere kans hebben om te verzuimen effectief kan zijn. Omdat uit het Respons to Intervention Model blijkt dat het verzuim onder de scholen in het swv hoog ligt zou een individuele aanpak veel inzet kosten van de school. Mogelijk zouden dan ook niet alle leerlingen goed bereikt kunnen worden. Daarom zouden de scholen mogelijk beter kunnen gaan werken met het intensief begeleiden van kleine groepen leerlingen die een hoog verzuimpercentage hebben.

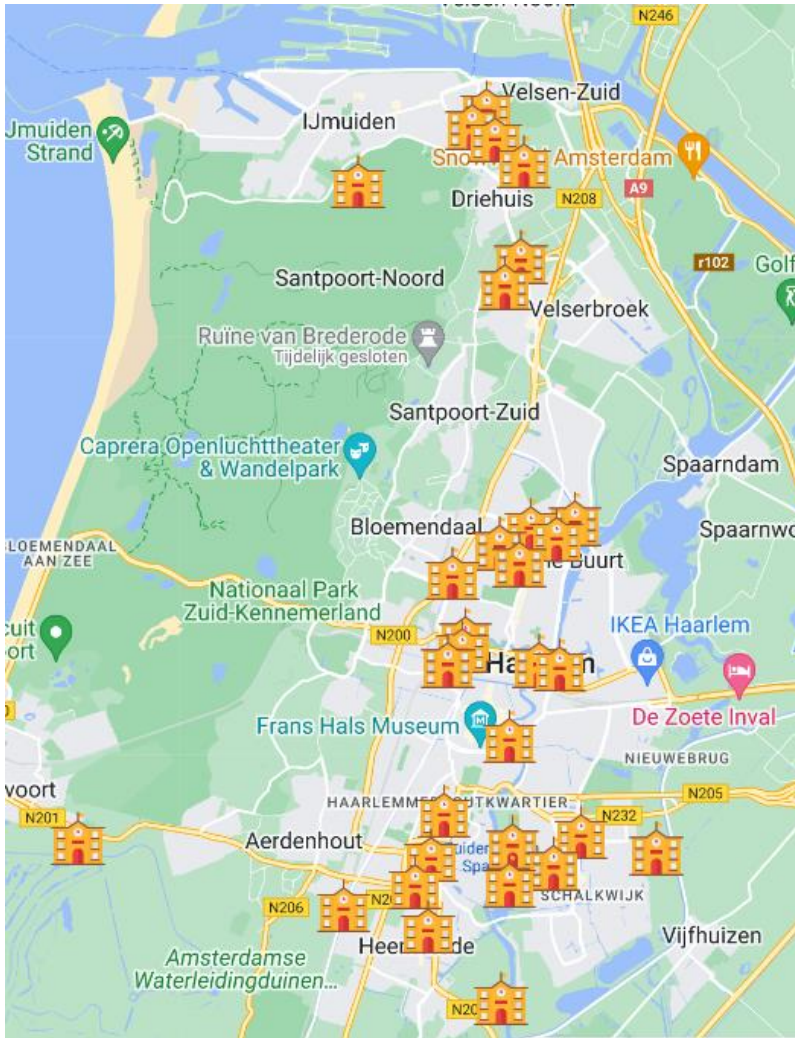
Referenties

- American Academy of Pediatrics. (2003). Out-of-school suspension and expulsion. *Pediatrics*, 112(5), 1206-1209.
- Ansari, A., & Pianta, R. C. (2019). School absenteeism in the first decade of education and outcomes in adolescence. *Journal of school psychology*, 76, 48-61.
- Birioukov, A. (2016). Beyond the excused/unexcused absence binary: Classifying absenteeism through a voluntary/involuntary absence framework. *Educational Review*, 68(3), 340-357.
- Burton, C. M., Marshal, M. P., & Chisolm, D. J. (2014). School absenteeism and mental health among sexual minority youth and heterosexual youth. *Journal of school psychology*, 52(1), 37-47.
- de Kroon, M. L., Bulthuis, J., Mulder, W., Schaafsma, F. G., & Anema, J. R. (2016). Reducing sick leave of Dutch vocational school students: adaptation of a sick leave protocol using the intervention mapping process. *International journal of public health*, 61(9), 1039-1047.
- Dullaert (2019). De Kracht om door te zetten. Hoe kunnen we de impasse rondom thuiszitten doorbreken?
https://vng.nl/files/vng/de_kracht_om_door_te_zetten_hoe_kunnen_we_de_impasse_rondom_thuiszitten_doorbreken.pdf
- Fenning, P. A., Pulaski, S., Gomez, M., Morello, M., Maciel, L., Maroney, E., ... & Maltese, R. (2012). Call to action: A critical need for designing alternatives to suspension and expulsion. *Journal of School Violence*, 11(2), 105-117.
- Finning, K., Ukoumunne, O. C., Ford, T., Danielsson-Waters, E., Shaw, L., De Jager, I. R., ... & Moore, D. A. (2019). The association between child and adolescent depression and poor attendance at school: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 245, 928-938.

- Gallé-Tessonneau, M., & Heyne, D. (2020). Behind the SCREEN: identifying school refusal themes and sub-themes. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 25(2), 139-154.
- Garcia, E., & Weiss, E. (2018). *Student Absenteeism: Who Misses School and How Missing School Matters for Performance*. Economic Policy Institute.
- Gentle-Genitty, C., Taylor, J., & Renguet, C. (2020, January). A change in the frame: From absenteeism to attendance. In *Frontiers in Education* Vol. 4, p. 161.
- Gottfried, M. A. (2017). Does truancy beget truancy? Evidence from elementary school. *The Elementary School Journal*, 118(1), 128-148.
- Gottfried, M. A., & Kirksey, J. J. (2017). "When" students miss school: The role of timing of absenteeism on students' test performance. *Educational Researcher*, 46(3), 119-130.
- Hallam, S., Rhamie, J., & Shaw, J. (2006). *Evaluation of the primary behaviour and attendance pilot*. London, UK: Department for Education and Skills.
- Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G., & Gentle-Genitty, C. (2019). Differentiation between school attendance problems: Why and how? *Cognitive and Behavioral Practice*, 26(1), 8-34.
- Hoyle, D. (1998). Constructions of pupil absence in the British education service. *Child & Family Social Work*, 3(2), 99-111.
- Jansen-van der Kamp, D. (2017). *De aanpak van schoolverzuim doen we samen!* GGD Noord- en Oost-Gelderland.
- Kang-Yi, C. D., Wolk, C. B., Locke, J., Beidas, R. S., Lareef, I., Piscella, A. E., ... & Mandell, D. S. (2018). Impact of school-based and out-of-school mental health services on reducing school absence and school suspension among children with psychiatric disorders. *Evaluation and program planning*, 67, 105.
- Karel, E., Heyne, D. A., Weerd, M. D., & Halberstadt, R. (2022). The recording, reporting, and use of school attendance data by school personnel in The Netherlands: toe the line or take a new path? *Orbis Scholae*, 16(2-3), 1-20.
- Kearney, C. A. (2008). School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical psychology review*, 28(3), 451-471.
- Kearney, C. A., & Graczyk, P. (2014). A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism. *Child & Youth Care Forum*, 43(1), 1-25.
- Keppens, G., Spruyt, B., & Dockx, J. (2019). Measuring school absenteeism: Administrative attendance data collected by schools differ from self-reports in systematic ways. *Frontiers in Psychology*, 10, 2623.
- Lacoe, J., & Steinberg, M. P. (2019). Do suspensions affect student outcomes? *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 41(1), 34-62.

- Park, M. H., Yim, H. W., Park, S., Lee, C., Lee, C. U., Hong, S. C., ... & Choi, J. (2015). School refusal behavior in South Korean first graders: A prospective observational community-based study. *Psychiatry research*, 227(2-3), 160-165.
- Riglin, L., Petrides, K. V., Frederickson, N., & Rice, F. (2014). The relationship between emotional problems and subsequent school attainment: a meta-analysis. *Journal of adolescence*, 37(4), 335-346.
- Rijksoverheid.nl (n.d.) Geoorloofd schoolverzuim en spijbelen.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/geoorloofd-schoolverzuim-en-spijbelen>.
- Rosenthal, L., Moro, M. R., & Benoit, L. (2020). Migrant parents of adolescents with school refusal: a qualitative study of parental distress and cultural barriers in access to care. *Frontiers in Psychiatry*, 10, 942.
- Roué, A., Harf, A., Benoit, L., Sibeoni, J., & Moro, M. R. (2021). Multifamily therapy for adolescents with school refusal: perspectives of the adolescents and their parents. *Frontiers in Psychiatry*, 770.
- Schmits, R. J. H., Vanneste, Y. T. M., & de Rijk, A. (2021). Ziekteverzuim en ziekteverzuimbegeleiding volgens M@ ZL. *JGZ Tijdschrift voor jeugdgezondheidszorg*, 53(2), 73-79.
- Simon, O., Nylund-Gibson, K., Gottfried, M., & Mireles-Rios, R. (2020). Elementary absenteeism over time: A latent class growth analysis predicting fifth and eighth grade outcomes. *Learning and Individual Differences*, 78, 101822.
- Snyder, F., Flay, B., Vuchinich, S., Acock, A., Washburn, I., Beets, M., & Li, K. K. (2009). Impact of a social-emotional and character development program on school-level indicators of academic achievement, absenteeism, and disciplinary outcomes: A matched-pair, cluster-randomized, controlled trial. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 3(1), 26-55.
- Vanneste-van Zandvoort, Y. T. M. (2014). Integrale aanpak van ziekteverzuim volgens M@ ZL op het voortgezet onderwijs: Handboek voor JGZ-instellingen.
- Wilson, V., Malcolm, H., Edward, S., & Davidson, J. (2008). 'Bunking off': the impact of truancy on pupils and teachers. *British Educational Research Journal*, 34(1), 1-17.

Bijlage 1 Kaart Zuid-Kennemerland

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

- 1099 De Jong, L., Vaessen, A., Admiraal, W. & Schenke, W.
Duurzame ontwikkeling van de school als professionele
leergemeenschap.
- 1098 Groff, C. & Wit, M. de
Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en
NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun
kinderen?
- 1095 De Jong, L., Vaessen, A., Admiraal, W. & Schenke, W.
Duurzame ontwikkeling van de school als professionele
leergemeenschap.
- 1094 Binsbergen, M.H. van, Lourens, J., Ruijter, A. de,
Guldemon, K., Roepert, B., Pompe, A., Peters, M., Hooft,
N. 't, Vlugt, M. van der, Prooijen, M. van & Helden, S. van.
Van passend naar inclusief.
- 1093 Boogaard, M. & Bollen, I.
Inventarisatieonderzoek Gastouderopvang.
- 1092 Veen, I. van der., Coopmans, M., Gilde, J. 't, Buisman, M.,
Stigt, A. van, Vaessen, A. & Boogaard, M. M.m.v. Petit, R.,
Elshof, D., Daas, R. & Dijkstra, A.B.
Motiverend burgerschapsonderwijs in het mbo.
- 1087 Boogaard, M. & Conijn, J.
Kennisbehoeften toegankelijkheid hoger onderwijs.
- 1086 Schooten, E. van, Krepel, A. & Binsbergen, M. H. van.
Aanbodpeiling Nederlands en Wiskunde.
- 1084 Veen, A., Veen, I. van der, Karssen. M., Heurter, A. & Bollen,
I. Pre-COOL cohortonderzoek Technisch rapport
vierjarigen-cohort vierde en vijfde meting 2013-2014 en
2016-2017.

Voor meer informatie en/of gratis downloaden, zie;
<http://www.kohnstammstituut.nl>